

TDK-dolgozat

Készítette: Oláh Tamás

Széchenyi István Egyetem

Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar

Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA AKTUÁLIS SZABÁLYOZÁSA A
POLGÁRI JOGI FELELŐSSÉG RENDSZERÉBEN

Készítette:

Oláh Tamás (H8QKVP)

V. évfolyamos jogász szakos hallgató

Témavezető:

dr. Frank Máté

egyetemi tanársegéd

Győr, 2024.11.26.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés.....	4
II.	A jelenlegi felelősségi rend és alkalmazhatóságának kérdése.....	7
1.	AI mint veszélyes üzem? A veszélyes üzemi felelősség AI kompatibilitásának kérdései	9
1.1.	Az alanyi kör kérdése	10
1.2.	A szankciórendszer felépítése	16
2.	AI mint hibás termék, avagy a termékfelelősségi aspektus	20
2.1.	A termékfelelősségi reform lehetősége	22
2.2.	A tárgyi hatály kérdése, avagy dolog-e az AI?.....	23
2.3.	A gyártó fogalmának felülvizsgálata	24
2.4.	A termékhiba fogalmának kiterjesztése.....	27
2.5.	A kár és a kártérítés kérdése	28
3.	Az Artificial Intelligence Liability Directive hatása a felelősségi rendszerre	30
III.	Záró gondolatok	34
IV.	Forrásjegyzék	35
V.	Ábrajegyzék.....	41

I. Bevezetés

Az elmúlt évtizedek folyamatos technológiai fejlődésének köszönhetően napjainkban szinte megkerülhetetlen beszédtemává vált a mesterséges intelligencia (a továbbiakban: MI vagy AI), annak előnyei és veszélyei, mind a hétköznapiakban, mind pedig a tudományos életben. Az internetet böngészve a legtöbb weboldalon már találkozhatunk olyan sugó szolgáltatással, melynek igénybevétele során nem egy ügyintéző, hanem egy MI alapú úgynevezett chatbot válaszol a felhasználó által írásban feltett kérdésekre. A chatbotokon kívül azonban rengeteg különböző formában léteznek már mesterséges intelligencia rendszerek. Ebben a körben említhetjük akár az Apple által 2011-ben létrehozott hang alapú asszisztens Sirit, vagy az Amazon hasonló tulajdonságokkal rendelkező Alexa nevű AI rendszerét. Az említett, már konkrét névvel is rendelkező MI rendszereken kívül azonban számtalan „névtelen” mesterséges intelligencia is létezik. Ezek közé sorolandók például az önvezető gépjárművekbe integrált döntéshozó rendszerek, valamint a különböző olyan AI-ok, amelyek telefonhívások elemzése során képesek felismerni és kategorizálni a telefonáló fél érzelmeit és hangulatát.¹

Tekintve, hogy az AI rendszerek már több éve a köztudat és a mindennapok részét képezik nem újkeletű a szabályozási igény sem nemzeti, sem pedig szupranacionális szinten. Az Európai Unió már 2021. áprilisában megkezdte az Artificial Intelligence Act (a továbbiakban: AIA vagy AI Act) kidolgozását,² amelyet 2022. szeptemberében követett az Artificial Intelligence Liability Directive (a továbbiakban: AILD) tervezetének előterjesztése.³ A két jogszabálytervezet és az azoktól várt változások elemzése pedig az elmúlt néhány évben számtalan tudományos cikk és tanulmány alapjául szolgált. Az Artificial Intelligence Act 2024. márciusi elfogadása azonban új kontextusba helyezi az AI szabályozás helyzetét, mivel a rendelet a mesterséges intelligencia fogalmának meghatározásával és az alapvető szabályok lefektetésével normatív alapot teremtett Európában az AI fejlesztés és felhasználás számára, melyből kifolyólag indokolttá vált az AI és a polgári jogi felelősség egyébként már sokat tárgyalt kérdéskörének az aktuális és nóvumként említhető szabályozási környezetben való felülvizsgálata.

A mesterséges intelligenciával kapcsolatban mára alapvetővé vált a nézet, hogy ezen rendszerek jellegüktől és funkcióiktól függetlenül hatalmas mennyiségű lehetőséget és legalább

¹ NAIH-85-3/2022.

² Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1682 (Letöltés dátuma:2024.10.19.)

³ Elérhető: <https://cdt.org/insights/the-ai-liability-directive-the-next-sprint-to-uphold-human-rights-in-ai-in-the-eu/> (Letöltés dátuma:2024.10.19.)

ugyanennyi kockázatot hordoznak. Ebből kifolyólag pedig többen is osztják azt az álláspontot, mely szerint az MI használatának elterjedése az első ipari forradalomhoz hasonló hatást fog gyakorolni az emberiség történetére.⁴ Heterogén felhasználási jellegükből adódóan az AI rendszerek potenciálisan alkalmazásra kerülhetnek a klímaváltozás és a globális felmelegedés leküzdésében is.⁵ Egyes AI rendszerek a jövőben például képesek lehetnek csökkenteni az energiaszektor károsanyag kibocsátását azáltal, hogy előrejelzik a hálózaton belüli energiakereslet- és kínálat alakulását, illetve a rendszer alkotóelemeinek várható meghibásodásait is.⁶ Az MI alkalmazása a közlekedésben is új távlatokat nyithat. Kiemelendő az önvezető gépjárművek széles körű elterjedésének lehetősége, amely jelentős mértékben csökkentheti a közúti balesetek számát, illetve a bekövetkező balesetek súlyossági fokát. Az elmúlt évek javuló tendenciája ellenére, globális szinten még mindig az emberi hiba a közlekedési balesetek vezető előidézője, ezen hibák aránya AI támogatással lényegesen csökkenthetővé válna.⁷ Az említett felhasználási metódus mellett azonban számos további lehetőség áll még rendelkezésre az MI közlekedési szektorba történő integrálására. Lehetővé válhat például a hatékonyabb forgalmi előrejelzések készítése, az áruszállítás optimalizálása, valamint a megosztott mobilitási lehetőségek pontosabb modellezése is.⁸ Többek között a technológia árnyoldalaként említhető azonban, hogy egyes MI rendszerek egy fénykép, vagy akár néhány mondat alapján képesek olyan, a valósággal szinte teljes mértékben egyező kép- és hangfelvételeket készíteni, melyeknek az interneten való gyors terjedése, és ezáltal a nagy nyilvánosság általi elérhetősége komoly személyiségi jogi és akár vagyoni sérelmek bekövetkezésének reális lehetőségét hordozza magában. A mesterséges intelligencia egyes jogalanyokat egyénileg fenyegető veszélyei mellett kiemelendők azon kockázatok is, melyek globális szinten lehetnek szignifikánsak.

⁴ ROSS Philip – MAYNARD Kasia: Towards a 4th industrial revolution, Intelligent Buildings International, 2021. vol. 13. no. 3., 159-161. o. <https://doi.org/10.1080/17508975.2021.1873625>, illetve: STEFÁN Ibolya: A mesterségesintelligencia-rendszerek felelősségi kérdései az uniós dokumentumok és a magyar szabályozás tükrében. Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica. 40, 2. (dec. 2022), 364–387. o.

⁵ Az érem másik oldalát nézve azonban világossá válik, hogy az AI nem csak azon folyamatok optimalizálására lehet képes, amelyek célja az üvegház hatású gázok kibocsátásának csökkentése. A legmagasabb potenciális kockázatot ebből a szempontból az energia szektor vezető nagyvállalatai jelentik, mivel saját mérlegelési körükbe tartozik a kérdés, hogy az AI rendszereket inkább az emisszió és ezzel nagy valószínűséggel saját bevételük csökkentésére, vagy esetleg a kitermelés hatékonyságának növelésére, új olaj- és földgáz mezők lokalizálására, ezzel párhuzamosan pedig a profitmaximalizálásra használják fel. Lásd: MALLIARAKI Eirini: AI and climate change: The promise, the perils and pillars for action, Climate-KIC 2020. Elérhető: <https://www.climate-kic.org/opinion/ai-and-climate-change-the-promise-the-perils-and-pillars-for-action/> (Letöltés dátuma: 2024.02.22.)

⁶ GridOS <https://www.ge.com/digital/applications/grid-orchestration-software/>, illetve: IBM Maximo <https://www.ibm.com/products/maximo>.

⁷ RYAN Mark: The future of transportation: ethical, legal, social and economic impacts of self-driving vehicles in the year 2025. Science and engineering ethics 26.3 (2020): 1185-1208., 1190. o.

⁸ MALLIARAKI i. m. (2020).

A fentiekben felvillantott szerteágazó jelenlegi alkalmazási, illetve jövőbeli alkalmazhatósági köréből adódóan látható, hogy a mesterséges intelligencia tudományterülete töretlen lendülettel fejlődött az elmúlt évtizedekben és egyelőre nem mutatkozik jele annak, hogy ez a fejlődési folyamat a közeljövőben lassulni kezdene. Minderre reagálva már napjainkban elindultak különböző szabályozási törekvések nemzeti és szupranacionális szinten is, melyek célja, hogy még időben jogi keretek közé helyezzék az AI rendszerek bármilyen területen történő felhasználását, ezzel erősítve annak pozitív, és a lehetőségekhez mérten ellensúlyozni negatív hatásait és következményeit.

Ahhoz azonban, hogy a kérdéskör megfelelően szabályozásra kerülhessen, először azt szükséges meghatározni, hogy mit is jelent maga az MI. Ez a feladat különösen nehéz, mert tudományos berkekben sincs még egy kiforrott, széles körben elterjedt definíció az AI vonatkozásában. Az Európai Unió által elfogadott Artificial Intelligence Act⁹ az ebből a bizonytalan állapotból eredő fogalmi problémát azzal a megoldással hidalta át, hogy egy olyan széleskörű fogalommeghatározást hozott létre, amelybe a legtöbb olyan rendszer beleesik, amelyet a köznyelvben AI-ként ismerünk. A Rendelet szövege szerint a mesterségesintelligencia-rendszer „olyan gépi alapú rendszer, amelyet úgy terveztek, hogy különböző szintű autonómiával működjön, amely bevezetését követően alkalmazkodóképességet tanúsíthat, és amely a kapott bemenet alapján – explicit vagy implicit célok érdekében – kikövetkezteti, miként generáljon olyan kimeneteket, például előrejelzéseket, tartalmakat, ajánlásokat vagy döntéseket, amelyek befolyásolhatják a fizikai vagy a virtuális környezetet.”¹⁰

Jelen dolgozat célja annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy a magánjogi felelősség szempontjából milyen módon lesznek beilleszthetők az MI rendszerek az Európai Unió harmonizált jogi aktusai - Digital Services Act (a továbbiakban: DSA), Digital Markets Act (a továbbiakban: DMA), illetve az Artificial Intelligence Act - és a kérdéskörben még kidolgozás alatt álló jogforrástervezete - Artificial Intelligence Liability Directive -, valamint a vonatkozó nemzeti joganyag által alkotott rendszerbe. Témaválasztásom fő indokaként tekintek a korábban említett rendszer létrejöttére, illetve annak potenciális fejlődésére, formálódására az elkövetkező években.

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 Rendelete.

¹⁰ AIA 3. cikk.

II. A jelenlegi felelősségi rend és alkalmazhatóságának kérdése

A magánjogi felelősség kérdésköre a napjainkban létező összes jogrendszerben kiemelt szerepet játszik, ebből pedig értelemszerűen következik, hogy hosszú jogtörténeti fejlődésen ment keresztül. Magyarországon a technológiai fejlődés és a bírói gyakorlat által katalizált fejlődés napjainkra egy kiforrott, a kontraktuális és deliktuális felelősséget elkülönítő, kettős – preventív és reparatív – funkcióval rendelkező szabályrendszert hozott létre.¹¹ A mesterséges intelligencia rendszerek esetén az említett két felelősségi alakzat közül egyértelműen a deliktuális felelősség érdemel nagyobb hangsúlyt abból kifolyólag, hogy az AI-rendszerek által, vagy azok felhasználásával szerződésen kívül potenciálisan okozható káresemények köre jelentősen tágabb lehet ebben a viszonylatban, mint a szerződésszegéssel okozott károk tekintetében.¹² Megemlítendő azonban az okos szerződések esetköre, mivel ezek egyfajta határterületként megjelenve egyaránt kontraktuális és deliktuális káresemények bekövetkezését is lehetővé teszik.¹³

A szerződésen kívül okozott károk témakörében a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) főszabályként, a Fuglinszky Ádám által nagy-generálklauszulának nevezett 6:519. §-ban rögzíti, hogy minden károkozás jogellenes, kivéve amelyet a károsult beleegyezésével, jogtalan támadás esetén a támadónak, szükséghelyzetben, vagy jogszabály által megengedett magatartással okoztak.¹⁴ Emellett pedig nevesít is egyes deliktuális felelősségi esetköröket, melyek közül az AI rendszerek tekintetében a fokozott veszéllyel járó tevékenységekért fennálló felelősség, illetve a termékfelelősség bírhat relevanciával.¹⁵

Kiemelt figyelmet érdemel a vagyoni károk mellett a személyiségi jogok megsértésének, vagy korlátozásának kérdésköre, mivel a technológiai innováció folyamányaként a személyiségi jogok hagyományos fogalma és ezzel párhuzamosan a megsértésük módjainak köre – különösen az MI képességeiből kifolyólag - is folyamatosan tágul.¹⁶ Az említett fogalom

¹¹ NÓTÁRI Tamás – FAZEKAS Judit. A magánjog fejlődése és kodifikálása Magyarországon. 2014. 26. o.

¹² A kérdéskörben kiemelendők az AI által hozott autonóm, vagy félautonóm döntésekből fakadó káresemények, különös tekintettel az önvezető gépjárművek és ipari robotok által okozott balesetekre.

¹³ Az okos vagy intelligens szerződések heterogén felhasználási lehetőségéről, illetve hagyományos kötelmi és szerződési jogunk fogalomrendszerében történő definiálhatóságáról bővebben: GLAVANITS Judit – KIRÁLY Péter Bálint (2018): A blockchain-technológia alkalmazásának jogi előkérdései: a fogalmi keretek pontosításának szükségessége, In: *Jog-Állam-Politika*. 2018/3. sz., FERENCZ Jácint (2020): Blockchain-rendszerű megoldások a munkaviszonyokban, In: *Erdélyi Jogélet*. DOI: 10.47745/ERJOG.2020.04.02., DiMATTEO, Larry A. - CANNARSA, Michel – PONCIBÓ, Cristina (eds.) (2020): *The Cambridge Handbook of Smart Contracts – Blockchain Technology and Digital Platforms*. Cambridge University Press, Cambridge.

¹⁴ FUGLINSZKY Ádám: Kártérítési jog, HVG-ORAC, Budapest, 2015. 63. o.

¹⁵ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről LXVIII. illetve LXXII. fejezet.

¹⁶ FRANK Máté: A digitális szolgáltatásokkal okozott károk és személyiségsérelmek felelősségi szabályai. In: KOLTAY András – SZIKORA Tamás – LAPSÁNSZKY András: A vadnyugat vége? tanulmányok az Európai Unió Platformszabályozásáról, ORAC Kiadó Kft. Budapest, 2024, 47-58, 48. o.

már jelenlegi állapotában is rengeteg jogosultságot felölél, szinte meghatározhatatlan a pontos tartalma, mivel határvonalai folyamatosan változnak. Alapvetően elmondható azonban, hogy a személyiségi jog által védett érték az általánosan jellemző életminőség, melynek védelme áll egyrészt abból, hogy az ember maga választhatja meg a magatartását és alakíthatja gondolatait, cselekedeteit, másrészt pedig a Petrik Ferenc által az emberhez méltó életfeltételekként aposztrofált állapothoz való jogosultságból.¹⁷ Napjainkban az információs, vagy hálózati társadalomnak is nevezett korszak hozadékaként, az emberek fokozott online aktivitásának és jelenlétének köszönhetően a személyiség természeti és társadalmi vetülete mellett kezdett kialakulni egy harmadik dimenzió, a személyiség egyes részeinek az interneten történő kifejeződése végett, amely leginkább a hálólét kifejezéssel írható le.¹⁸ A személyiség és a magánélet egy részének ilyen módon az online térbe történő átkerülése, a megfelelő szintű személyiségi jogi védelem nélkül jelenleg tökéletes táptalajt nyújt az egyes személyiségi jogok – különösen a magánélethez, a becsülethez, és a személyes adatok védelméhez való jog – megsértését, vagy korlátozását megvalósító új cselekmények, magatartások és esetleges mulasztások körének kikristályosodásához, főként az autonóm, vagy félautonóm döntésekre képes mesterséges intelligencia rendszerek folyamatos fejlődésének tükrében. Egyre sürgetőbb igényként merül tehát fel, hogy a személyiségi jogi védelem a védett jogi tárgyat „követve” az online térben is megjelenjen. A személyiségi jogi kérdés továbbá kártérítési szempontól is vizsgálendő, mivel a Ptk. rendelkezései alapján az ilyen típusú károk bekövetkezése sérelemdíj iránti igényt alapoz meg, amelyre a 2:52. §-ban foglalt utaló norma alapján a kártérítési jogi rendelkezések alkalmazandók. A szabályozás ezen struktúrája pedig azt eredményezi, hogy az AI által okozott, vagy annak használatából eredő akár vagyoni, akár személyi kártételek rendezésének kérdése a deliktális felelősség körébe esik.

A felelősségi kérdések tárgyalása a fennálló szoros – ok-okozati – összefüggésből kifolyólag természetszerűen vonja maga után a kártérítés kérdéskörét. A kártérítési jog célját tekintve hosszú ideje kettős fókusszal rendelkezik, mely a reparatív és a preventív funkcióban testesül meg, mivel a károkozó cselekmény bekövetkezése után kulcsfontosságú egyrészt a károsult eredeti helyzetének minél pontosabb visszaállítása, másrészt pedig a további potenciális károkozók elriasztása. A reparáció tekintetében a hatályos Ptk. elszakadt a korábbi polgári törvénykönyv főszabályától és az *in integrum restitutio* elhagyásával az okozott kár

¹⁷ PETRIK Ferenc: A személyiség jogi védelme. A sajtó helyreigazítás. HVG-ORAC, Budapest, 2001, 40-41.o.

¹⁸ ROPOLYI László: Digitális identitás – e-személyiség. In DARÓCZI Enikő – LACZKÓ Sándor: Lábjegyzetek Platónhoz 18. Az identitás. Státus, Szeged, 2020, 245-295. 247. o.

pénzbeli megtérítését tette elsődlegessé.¹⁹ A prevencióval kapcsolatban pedig elmondható, hogy alapvető összefüggése a közgazdaságtudomány által kidolgozott kereslet törvénye, mely szerint abban az esetben, ha egy tevékenység költsége növekszik, csökkenni fog azoknak a száma, akik az adott tevékenységet felvállalják.²⁰ Egyes szerzők szerint azonban e két funkció nem teljesen egyenrangú, mivel a magyar jogi irodalom tekintetében lényegesen nagyobb szerepet kap a reparáció, mint a megelőzés. Marton Géza az említett nézetet már 1933-ban kifejtette,²¹ a közelmúltban pedig Menyhárd Attila is hasonló következtetésre jutott. Álláspontja szerint a gazdálkodó szervezetek számára a felelősség üzleti döntéssé vált morális kérdés helyett. Amennyiben a kártérítést megfizetni költséghatékonyabb, mint a kár bekövetkezését elkerülni, a profitorientált cégek hajlamosabbak a károkozás mellett voksolni és ezzel az adott helyzetben elérhető maximális hasznót választani.²²

A hatályos magyar felelősségi jogi szabályozás komplexitása, valamint az ezt kiegészítő, bizonyos területeken meghatározó Európai Unió joganyag létezésének tükrében felmerül azonban a kérdés, hogy jelen állapotában képes-e ez a rendszer lefedni a mesterséges intelligencia felelősségi aspektusait, vagy szükség van-e egy új felelősségi alakzat kialakítására? A következőkben ezt a feltevést járja körül a dolgozat.

1. AI mint veszélyes üzem? A veszélyes üzemi felelősség AI kompatibilitásának kérdései

Egyes tevékenységek sajátos jellegüknél fogva különösen nagy veszélyt jelentenek mások vagyonára és testi épségére, így nyilvánvalóan fokozott felelősség terheli azon személyeket, akik ilyen tevékenységet folytatnak. A hazai jogalkotás már a XIX. században felismerte, hogy külön jogszabály szükséges a magánjogi felelősség ezen aspektusának szabályozására, így 1874-ben el is készült a fokozott veszéllyel járó tevékenységekért való felelősség – vagy veszélyes üzemi felelősség – alakzatát quasi kialakító, a vaspályák által okozott halál, vagy testi sértés iránti felelősségről szóló 1874. évi XVIII. törvénycikk.²³ Ugyan ez a jogszabály még csak a halál és a testi sérülés esetére tartotta fent a veszélyes üzemi felelősség megállapíthatóságát, azonban annak objektív alapra helyezésével – vagyis a felróhatóságtól való elszakításával – valamint a mentesülési esetkörök felsorolásával olyan dogmatikai alapot teremtett a későbbi szabályozási törekvéseknek, amelyet az 1928. évi magánjogi

¹⁹ LÁBADY Tamás: A deliktualis felelősség fontosabb változásai az új Ptk.-ban. 69.4 (2014) 169-179, 174. o.

²⁰ SZALAI Ákos: Prevenció és reparáció a kártérítési jogban-a kártérítési jog és alternatívái a két cél szolgáltatásban. Állam-és Jogtudomány 55.3 (2014): 36-59. 37. o.

²¹ MARTON Géza: A polgári jogi felelősség. Triorg, Budapest, 1993 32. o.

²² MENYHÁRD Attila: Kártérítés, prevenció és jogalap nélküli gazdagodás, In: CSEHI Zoltán – KOLTAY András – LANDI Balázs – POGÁCSÁS Anett (szerk.): (L)ex Cathedra et Praxis, Ünnepi Kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából, Pázmány Press, Budapest, 2014, 188. o.

²³ MARTON Géza: Kártérítési kötelek jogellenes magatartásból, In: SZLADITS Károly: Magyar Magánjog IV. kötet, 1941, Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata 925. o.

törvényjavaslat, az 1959. évi IV. törvény és a hatályos Ptk. is felhasznált.²⁴ A jogszabály keletkezésének történelmi környezetéből kiindulva megfigyelhető, hogy a szabályozási igényt a kezdetektől fogva a tudományos innováció és az új technológiák széleskörű elterjedése hajtotta. Ez a tendencia azóta is folyamatosan jelen van a veszélyes üzemi felelősség terén, mivel elmondható, hogy az ebbe a körbe tartozó tevékenységek listája az elmúlt 150 év során sem jutott nyugvó pontra. Annak ellenére, hogy az 1874. évi XVIII. tc. kizárólag a vasúttal összefüggő bizonyos káreseményekre vonatkozott, a kor bírói gyakorlata további tevékenységeket is fokozott veszéllyel járónak nyilvánított, többek között az automobil közlekedést is.²⁵ A Legfelsőbb Bíróság pedig a BH 2002.8.306. számon közzétett határozatában rögzítette, hogy a fokozott veszéllyel járó tevékenység fogalmához tartozó kör a technika fejlődésével bővül, ezért a bíróságnak egyedileg kell eldöntenie, hogy az adott ügyben vizsgált tevékenység fokozott veszéllyel jár-e.²⁶

A felelősségi alakzat fentiekben bemutatott fejlődése és a Legfelsőbb Bíróság határozata alapján úgy gondolom, hogy az MI rendszerek veszélyes üzemi felelősség körében történő szabályozása teljes mértékben megfelelne a fennálló tendenciának, mivel a technológia egyik legfrissebb mérföldköveként folyamatos önfejlesztési és önmegújító képességének köszönhetően rendelkezik akkora potenciális kockázati tényezővel mint amekkorával a vasút, vagy a személygépjárművek tették az elmúlt századokban. Fontos azonban megvizsgálni, hogy milyen módon lenne beilleszthető az AI a hatályos jogszabályi környezetbe.

1.1. Az alanyi kör kérdése

Elsőként a veszélyes üzemi felelősség alanyi körét érdemes körüljárni, amelyről a Ptk. vonatkozó szakasza alapján megállapítható, hogy alapvetően szűk. A felelősség az adott tevékenység folytatóját terheli, azonban az, hogy ki is minősül a gyakorlatban a tevékenység folytatójának, az érdekelv mentén került elhatárolásra.²⁷ Tehát akinek az érdekében, illetve hasznára működik a veszélyes üzem, az a személy viseli a felelősséget is az esetleges károkért, a Ptk. meghatározása szerint, mint üzembentartó.²⁸ Ezen szabályozás értelmében pedig előfordulhat olyan eset, amikor nem a kárt ténylegesen okozó – például gépjármű vezetője – személy lesz a felelős, amennyiben nem ő minősül üzembentartónak. A mesterséges intelligencia rendszerek esetén a gépjárművekhez hasonló üzembentartó – használó kapcsolat

²⁴ A mentesülési esetkörök kialakítása mellett a kártérítési igény elévülésének 3 évben való meghatározása is következetesen megjelenik mind az 1959. évi IV. mind a 2013. évi V. törvényben.

²⁵ FAZEKAS Judit - MENYHÁRT Ádám - KÖHÍDI Ákos: Kötelmi jog. Általános rész, 2018, Budapest 251. o.

²⁶ BH 2002.8.306.

²⁷ FAZEKAS – MENYHÁRT - KÖHÍDI: i. m. (2018) 281. o.

²⁸ Ptk. 6:536 .§.

szintén megfigyelhető egyrészt az adott AI-t létrehozó és fenntartó vállalat, valamint a rendszert elérő és használni jogosult természetes-, vagy jogi személy mint felhasználó vonatkozásában, illetve a fenntartó vállalat és annak azon alkalmazottai viszonylatában is, akik közvetlen szerepet játszanak az AI rendszer fejlesztésében és karbantartásában. Véleményem szerint az MI-vel okozott károk körében főként a vállalat és munkavállalói közötti kapcsolat lesz releváns, mivel könnyen előfordulhat olyan, később kárhoz vezető hiba, amelyet egy alkalmazott akár gondatlanul, akár szándékosan okozott. Úgy gondolom, hogy ezt az aspektust a hatályos magyar szabályozás teljes mértékben képes lefedni a gépjármű tulajdonosa és vezetője analógia mentén. Ezt támasztja alá Pusztahelyi Réka álláspontja is, amely szerint az elháríthatósági mércét jelentő előzetes intézkedések körét meglehetősen tágan kijelölő magyar szabályozás akkor is megállapította az üzemeltető felelősségét, ha egyébként az adott veszélyesség a balesetet megelőzően nem volt ismert. Tehát a Ptk. generálklauszulája jelenlegi állapotában különösebb nehézség nélkül képes befogadni az újfajta veszélyforrásokat²⁹ így módosítást nem igényel.

A nemzeti szabályozás mellett azonban kötelező jelleggel vonatkoznak Magyarországra az Európai Unió egyes ezen tárgykörben alkotott rendeletei, melyek további változásokat eredményeznek az alanyi körben. A Digital Services Act Csomag részeként elfogadott DSA³⁰ 2024. február 17.-én lépett hatályba. A rendelet célja elsősorban az olyan szolgáltatók szabályozása, melyek közvetítőként működve kötik össze a fogyasztókat az egyes termékeket vagy szolgáltatásokat kínáló piaci szereplőkkel. Ebbe a körbe tartoznak különösen a közösségi platformok, webáruházak és a különböző alkalmazás áruházak is, mint az AppStore vagy a Google Play.³¹ A DSA szabályozási körébe a mesterséges intelligencia, vagy a rendelet szóhasználatával az algoritmikus döntéshozatal a különböző szolgáltatók által alkalmazott adatfeldolgozási és hirdetési technikákon keresztül kapcsolódik be.

A DSA célját fogyasztóvédelmi szempontból megközelítve kiemelendő, hogy az online piac átláthatatlanságából származó piaci anomáliák megszüntetése is kiemelt fontossággal rendelkezik. A rendelet ennek elérése érdekében saját, közvetlen hatályú ellenőrzési mechanizmusok kialakításával operál, az „ami jogellenes offline, annak online is jogellenesnek

²⁹ PUSZTAHELYI Réka: A veszélyes üzemi felelősség tényállása a mesterséges intelligencia fejlődésének tükrében. Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában., 2020, 61-74, 69. o.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet).

³¹ BECK Benjamin - WORM Ulrich: EU Digital Services Act's Effects on Algorithmic Transparency and Accountability, 2023, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b9d6250f-7200-45e7-af96-0e8d4298b501> (Letöltés dátuma: 2024.03.01.)

kell lennie” szabályozási elv mentén.³² Ennek ellenére fontos megemlíteni, hogy a DSA rendelkezései inkább tekinthetők felhasználó, mintsem fogyasztóvédelmi szabályoknak, mivel a „szolgáltatás igénybevevői” gyűjtőfogalom a fogyasztók mellett az üzleti-, és egyéb felhasználókat is tartalmazza. A szabályozás ezen a téren összecseng a Zödi Zsolt által kifejtett állásponttal, mely szerint az Európában frissen kialakuló platformjog területét nevezhetjük felhasználóvédelmi jognak is, mivel célja a kiszolgáltatott platformfelhasználók érdekeinek védelme.³³

A rendelet által kialakított felelősségi rendszerről alapvetően elmondható, hogy lépcsőzetesen kerültek meghatározásra a hatálya alá tartozó jogalanyok számára irányadó egyes kötelezettségek. A négy kategória közül az első,³⁴ egyben legtágabb csoportba tartozik általánosan minden közvetítő szolgáltató. Itt kerültek meghatározásra azok az általános szabályok, amelyek a rendelet hatálya alá tartozó összes szolgáltató számára kötelezőek. Különösen ilyennek tekintendő a tartalommoderálás, melynek célja, hogy jogellenes tartalmak, vagy nem szerződészerű információk ne jelenhessenek meg az adott platformon, illetve amennyiben már megjelentek a lehető legrövidebb időn belül kezelésre kerüljenek.

Az említettnél egyel szűkebb kategóriába a tárhelyszolgáltatók tartoznak, melyekre az általános szabályokon túl már többletkövetelmények is vonatkoznak.³⁵

Még szigorúbb szabályozás alá esnek a platformszolgáltatók, melyek a harmadik szabályozási csoportot alkotják. Az ilyen vállalkozásokkal szemben jelenik meg többletkötelezettségként például a belső panaszkezelési rendszer működtetése, melyhez meghatározott döntések meghozatala után legalább hat hónapig kötelesek hozzáférést biztosítani az érintett felhasználók számára.³⁶ Az említett kategórián belül külön szabályok vonatkoznak azokra a platformszolgáltatókra, amelyek lehetővé teszik a távollevők közti szerződések megkötését. A rendelet azonban tartalmaz egy olyan enyhítő rendelkezést,

³² GELLÉN Klára: A DSA fogyasztókat érintő egyes rendelkezései a fogyasztói bizalom és az átláthatóság erősítése érdekében. In KOLTAY András - SZIKORA Tamás – LAPSÁNSZKY András: A vadnyugat vége? tanulmányok az Európai Unió Platformszabályozásáról, ORAC Kiadó Kft. Budapest, 2024, 108-132, 108. o.

³³ ZÖDI Zsolt: Az európai platformszabályozás jellegzetességei. Platformjog és felhasználóvédelem. In Medias Res 2022/1. 66-82, 66. o.

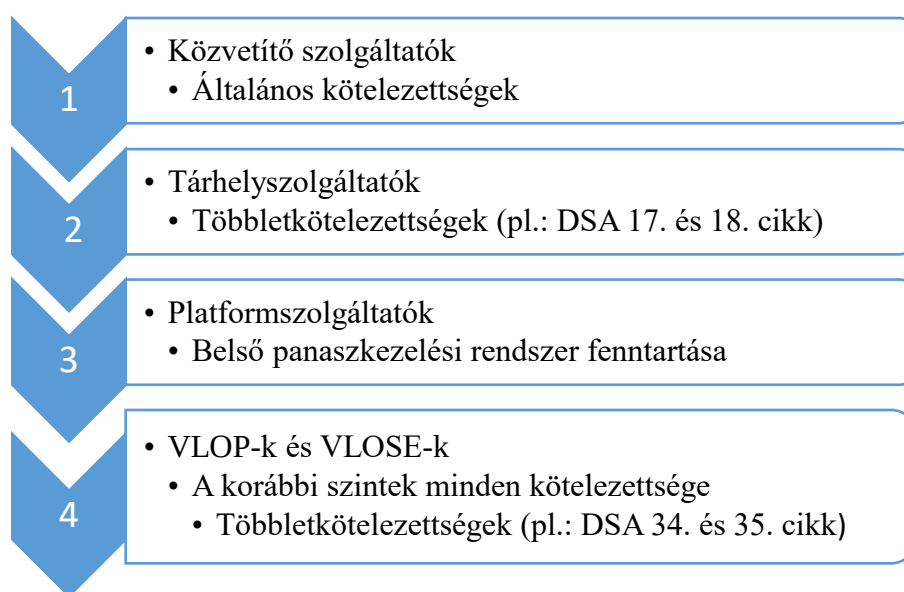
³⁴ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en (Letöltés dátuma: 2024.03.02.)

³⁵ A tárhelyszolgáltatók kötelesek egyértelmű és konkrét indokolást nyújtani a szolgáltatás érintett igénybe vevői számára azon korlátozások bármelyikéről, amelyeket azért alkalmaznak, mert a szolgáltatást igénybe vevő által nyújtott információ jogellenes tartalom vagy nem felel meg a szerződési feltételeiknek (DSA 17. cikk). Illetve, amennyiben egy tárhelyszolgáltató olyan információ birtokába jut, amelynek alapján felmerül a gyanú, hogy egy személynek vagy személyeknek az életét vagy biztonságát fenyegető bűncselekményt követtek el, követnek el vagy valószínűleg el fognak követni, haladéktalanul tájékoztatnia kell az érintett tagállam vagy tagállamok büntetőügyi vagy igazságügyi hatóságait a gyanújáról, és rendelkezésükre kell bocsátania minden elérhető releváns információt. (DSA 18. cikk).

³⁶ DSA 20. cikk (1).

amelynek alapján a kategória szabályai nem alkalmazandók olyan távollevők közti szerződések megkötését lehetővé tevő platformszolgáltatókra, amelyek a 2003/361/EK ajánlás alapján mikro-, vagy kisvállalkozásnak minősülnek.³⁷

Az utolsó és egyben a legszigorúbb kötelezettségeket előíró csoportba pedig azon platformszolgáltatók tartoznak, amelyek online óriásplatformot (Very Large Online Platform, a továbbiakban: VLOP), vagy kiemelten népszerű online keresőprogramot üzemeltetnek (Very Large Online Search Engine, a továbbiakban: VLOSE). Egy platformszolgáltató akkor esik ebbe a csoportba, ha havonta átlagosan legalább 45 millió, a szolgáltatást aktívan igénybe vevő felhasználóval rendelkezik az Unióban, és ha online óriásplatformnak vagy nagyon népszerű online keresőprogramnak minősül a DSA 33. cikk 4. bekezdése alapján. Fontos megemlíteni, hogy a lépcsőzetes szabályozás célja az, hogy a teljesítendő követelmények szintje exponenciálisan növekedjen ahhoz mérten, hogy az adott szolgáltató mekkora felhasználóbázist ér el, és számukra milyen mértékű kockázatot jelenthet. Ebből kifolyólag, például a negyedik kategóriába tartozó szolgáltatóknak az azt megelőző három kategóriára vonatkozó szabályoknak is meg kell felelniük.³⁸ Az 1. ábra szemlélteti a közvetítő szolgáltatók felelősségi rendszerét.³⁹

1. ábra: A DSA felelősségi rendszere.

³⁷ DSA 29. cikk (1).

³⁸ BECK Benjamin - WORM Ulrich: EU Digital Services Act's Effects on Algorithmic Transparency and Accountability, 2023, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b9d6250f-7200-45e7-af96-0e8d4298b501> (Letöltés dátuma: 2024.03.01.).

³⁹ Az ábra a szerző saját szerkesztése.

Szintén a Digital Services Act Csomaghoz tartozó Digital Markets Act, az Európai Parlament és Tanács 2022/1925 rendelete a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, amely a DSA-t jóval megelőzve 2022. november 1-én lépett hatályba további változásokat eredményez az alanyi kör tekintetében azzal, hogy bevezeti a kapuőrök fogalmát. Annak ellenére azonban, hogy már 2 éve hatályban van, a rendelet korábban említett kapuőrnek minősülő szolgáltatókra vonatkozó főbb rendelkezéseinek csak az adott szolgáltató kapuőrré minősítését követő hat hónap elteltével szükséges megfelelni, ezért a DMA teljeskörűen csupán 2024. márciusa óta fejti ki hatását.⁴⁰

A rendelet alapvetően versenyjogi szabályokat tartalmaz, mivel egyik fő célja a belső közös piac működésének optimalizálása azáltal, hogy a digitális piaci ágazatokban biztosítja a verseny tisztességességét. A DMA ennek elérése érdekében ex ante jelleggel határozza meg azokat a kötelezettségeket, amelyeknek a digitális piacon meghatározó befolyással rendelkező platformszolgáltatóknak folyamatosan meg kell felelniük.⁴¹ Az ilyen szolgáltatók összefoglalásaként a DMA bevezette a kapuőrök fogalmát, amelybe azon szolgáltatók tartoznak, melyek jelentős hatást gyakorolnak a belső piacra, olyan alapvető platformszolgáltatást nyújtanak, ami kapuként szolgál az üzleti felhasználók számára a végfelhasználók eléréséhez, valamint amelyek már tartós pozíciót élveznek a piacon, vagy a jövőben ilyen pozíció elérésére számíthatnak. A kapuőrök fogalmának létrehozását indokolta, hogy ezek a szolgáltatók azáltal, hogy jelentősen nagy számú felhasználót kötnek össze a szolgáltatók hasonlóan nagy csoportjával könnyedén kihasználhatják a felhasználók kvázi függő helyzetét azzal, hogy tisztességtelen szerződési feltételek elfogadására kényszerítik őket.⁴² A Rendelet különlegessége, hogy ahhoz, hogy egy vállalkozás a hatálya alá essen, annak nem kell az EU területén székhellyel rendelkeznie, mivel a DMA hatálya az olyan platformszolgáltatásokra terjed ki, amelyeket az Európai Unióban lakóhellyel rendelkező végfelhasználók számára nyújtanak.

A veszélyes üzemi felelősség tekintetében üzemben tartónak minősülő alanyok körét tovább módosítaná az Európai Unió mesterséges intelligenciát szabályozó rendelete, az Artificial Intelligence Act melynek szövegét a Tanács már 2024. február 2.-án egyhangúan elfogadta, a Parlament pedig a vártnál közel egy hónappal korábban, március 13.-án döntött a

⁴⁰ TOBIN Oisín – NOLAN Philip: Data Protection in Developments: DMA, DSA, and the AI Act, 2023, <https://www.mhc.ie/latest/insights/data-protection-developments-dma-dsa-and-the-ai-act> (Letöltés dátuma: 2024.03.03.)

⁴¹ MAKÁ Zsófia: A versenyjog és a tech-óriások küzdelme a digitális platformgazdaságban – A digitális piacokról szóló rendelettervezet (DMA) törekvései és fejleményei in *Fontes Iuris* 2022/1 38-47. oldal 42.o.

⁴² GERADIN Damien: What is a digital gatekeeper? Which platforms should be captured by the EC proposal for a Digital Market Act? (2021) <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3788152> (Letöltés dátuma: 2024.03.05.)

hatályba léptetése mellett. Ennek eredményeként az AI Act 20 nappal az Európai Unió hivatalos fórumán történő megjelenése után lépett hatályba 2024. július 3.-án, alkalmazására azonban egyes fejezetek kivételével csak 2026. augusztus 2.-ától kerül majd sor.⁴³ A szabályozás célja alapvetően az, hogy jogi kereteket hozzon létre az MI-rendszerek Unión belüli fejlesztésére, forgalomba hozatalára és használatára vonatkozóan, ezzel biztosítva a megbízható mesterséges intelligencia rendszerek elterjedését. Továbbá pedig, hogy megóvja az Uniós értékeket és alapvető jogokat az MI-rendszerek esetleges káros hatásaival szemben és ezzel párhuzamosan támogassa az innovációt.⁴⁴ A Rendelet megalkotását indokolta továbbá, hogy az Európai Unió korábban konkrét AI szabályozással még nem rendelkezett, csupán a DSA és DMA, valamint a GDPR tartalmazott olyan, az adatkezeléssel kapcsolatos rendelkezéseket, amelyek alkalmazhatók az MI vonatkozásában. Tehát az elfogadása előtt csak az AI általi adatkezelés és felhasználás esett szabályozás alá, maguk az ilyen rendszerek nem.⁴⁵

A Rendelet hatályát tekintve kiemelendő, hogy az rendkívül kiterjedt, ebből kifolyólag pedig jogalanyok széles körének keletkezik megfelelési kötelezettsége az AIA rendelkezéseinek tekintetében. A hatály kiterjedtségét alapvetően az biztosítja, hogy területileg nincs leszűkítve az Európai Unióra, tehát egyaránt vonatkozik a valamely tagállamban letelepedési hellyel rendelkező, és a harmadik országbeli olyan szolgáltatókra, amelyek az Unió területén mesterséges intelligencia rendszert, vagy általános célú MI-modellt – mint a generative AI-rendszerek⁴⁶ vagy a Tesla Autopilot AI – hoznak forgalomba, illetve ott MI-rendszert helyeznek üzembe. Nem kizárólagos feltétel az sem, hogy az adott személy szolgáltató legyen, mivel az AIA rendelkezései hatályosak az MI-rendszerek Unión belüli felhasználóinak tekintetében is. Emellett pedig az sem von ki valakit teljes biztonsággal az AIA hatálya alól, ha az előző feltételeknek nem felel meg, mivel, ha az Unión kívül üzemeltet, vagy használ AI rendszert, azonban a rendszer által előállított kimenetet az Unión belül használják fel, akkor már ezen személyeknek is kötelezettsége megfelelni a rendeletnek.⁴⁷

Összegzésként kijelenthető tehát, hogy a Ptk. szerinti, az érdekelv alapján kijelölt üzembentartó jogi kategóriája kiegészülve az említett három AI kérdéshez kapcsolódó Európai Uniós aktus személyi hatályra vonatkozó rendelkezéseivel a potenciális alanyok széles

⁴³ AIA 113. cikk.

⁴⁴ AIA 1. cikk.

⁴⁵ TOBIN Oisín – NOLAN Philip: Data Protection in Developments: DMA, DSA, and the AI Act, 2023, <https://www.mhc.ie/latest/insights/data-protection-developments-dma-dsa-and-the-ai-act> (Letöltés dátuma: 2024.03.03.)

⁴⁶ GARCÍA-PEÑALVO Francisco José - VÁZQUEZ-INGELMO Andrea (2023) What Do We Mean by GenAI? A Systematic Mapping of The Evolution, Trends, and Techniques Involved in Generative AI, International Journal of Interactive Multimedia and Artificial Intelligence 7-16, 7. o.

⁴⁷ AIA 2. cikk.

spektrumát lefedi az Európai Unió területén, valamint az AI Act-nek köszönhetően azon kívül is, így ebből a szempontból nem okozna különösebb nehézséget a fokozott veszéllyel járó tevékenységek között szabályozni a mesterséges intelligencia rendszerek működtetését.

1.2. A szankciórendszer felépítése

A hatályos magyar jogszabályi környezetben a veszélyes üzemi felelősség szankciórendszere kettősnek nevezhető, mivel egyrészt polgári jogi aspektusból szankcióként jelenik meg a korábban tárgyalt kártérítés, másrészt pedig a fokozott veszéllyel járó tevékenységek specialitásából kifolyólag szinte minden esetben sor kerül a polgári jogi mellett büntető-, vagy közigazgatási jogi eljárásra is. Különösen igaz ez a közlekedési balesetek terén függetlenül attól, hogy az adott esemény földön, vízen, vagy levegőben történő közlekedés során következett be. A Fővárosi Törvényszék a P.25949/2012/92. ügyszámon hozott ítéletében ki is mondta, hogy „általában fokozott veszéllyel járó tevékenységnek minősül minden közlekedési helyzet, ahol jellemző, hogy a csekély hiba aránytalanul is súlyos kárt okozhat.”⁴⁸

A mesterséges intelligencia rendszerek esetében úgy gondolom, hogy fenntartható az előzőekben bemutatott kettősség a szankcionálás területén, mivel a hatályos büntetőjog is ismeri már a digitális bűncselekmények körét,⁴⁹ amely a folyamatban lévő technológiai és az ezáltal katalizált jogi fejlődés során óhatatlanul szabályozni kényszerül majd az AI által, vagy annak felhasználásával elkövetett bűncselekményeket. Nemzeti jogrendszerünk pedig a közeljövőben kiegészül majd egy a DSA és az AIA által létrehozott sajátos szankciórendszerrel, melynek kereteit az említett rendeletek már megalkották ám a konkrét jogszabályokkal való kitöltését a tagállamokra delegálták.

Mind a DSA, mind pedig az AIA a tagállamokra bízta annak meghatározását, hogy egyes rendelkezések megsértése milyen intézkedést vonjon maga után. A tagállamok által megalkotott szabályokkal szemben fennáll azonban a hatékonyság, arányosság és megfelelő visszatartó erő általános kötelezettsége. A nemzeti jogalkotás köteles emellett mindkét rendelet esetén a lépcsőzetes szerkezetű szankciórendszer egyes fokaira irányadó szabályokat betartani a joganyag megalkotása során.⁵⁰

A két rendelet által lefektetett szankciós alapok ellenére nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a szabályozási módszerek rendkívül eltérőek a DSA-ban és az AIA-ben. Előbbi alapvetően az AI-t üzemeltető szolgáltatókat kategorizálja, és ezekhez a szintekhez mérten

⁴⁸ A Fővárosi Törvényszék P.25949/2012/92. számú ítélete.

⁴⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, XLIII. fejezet, illetve: Grund Anna Borbála: Beszámoló Ambrus István habilitációs előadásairól, Ügyészek Lapja, 2021. évi 6. lapszám. Elérhető: <https://ugyeszeklapja.hu/?cat=354> (Letöltés dátuma: 2024.10.18.)

⁵⁰ A szankciós rendelkezésekről bővebben: AIA XII. fejezet, illetve: DSA 52., 67., 68., 69., illetve 74. cikk.

telepíti a felelősséget, illetve határozza meg az egyes kötelezettségeket. A DSA az általános kötelezettségek között írja elő a közvetítő szolgáltatók számára az általuk alkalmazott tartalommoderálási eszközök és eljárások ÁSZF-ben történő közzétételét,⁵¹ az ajánlórendszerrel rendelkező szolgáltatók pedig azt is kötelesek az ÁSZF-be foglalni, hogy a rendszer milyen paraméterek alapján működik, és ezek befolyásolására a felhasználónak milyen lehetőségei vannak.⁵² A rendelet ezen rendelkezéseivel igyekszik biztosítani a megfelelő mértékű átláthatóságot, többek között az AI-t használó szolgáltatók vonatkozásában is. A DSA rendelkezései közül kiemelendők még a VLOP-k és VLOSE-k esetében irányadó többletkötelezettségek, mivel ezek főként az algoritmikus döntéshozatalból fakadó kockázatok csökkentését célozzák.⁵³

Ezzel a megoldással szemben az AI Act nem a szolgáltatókat, hanem a mesterséges intelligencia rendszereket helyezi különböző csoportokba annak alapján, hogy mekkora kockázatot jelentenek a felhasználókra, és ezen kategóriákra telepít eltérően szigorú kötelezettségeket. A Rendelet a II. címében rögzíti a tiltott mesterséges intelligencia gyakorlatokat. Ezek között szerepel például az olyan AI rendszer forgalomba hozatala, fejlesztése, vagy használata, amely valamely okból – ideértve különösen a szubliminális technikák alkalmazását, a védett tulajdonságok kihasználását, valamint a célzottan manipulatív és megtévesztő technikák alkalmazását – kifolyólag olyan mértékben képes torzítani egy természetes személy, vagy természetes személyek csoportjának magatartását, hogy az akár az adott, akár más személy testi vagy lelki egészségét fenyegetse. Emellett a személyiségi jogok magas szintű védelmének biztosítása érdekében öt különböző típusú olyan MI-rendszer üzemeltetése is tilos az Európai Unió területén, amelyek az említett jogok sérelmének kiemelt kockázatát hordozzák. Ide tartozik a természetes személyek tulajdonságaink elemzésével kockázatelemzésre képes MI-rendszer, az internetről, vagy zárt-láncú televíziófelvételekből lekérdezett arcképek felhasználásával adatbázist létrehozni vagy bővíteni képes AI, a természetes személyek érzelmeiből következtetést levonó mesterséges intelligencia rendszer, illetve szintén tiltott típusként került feltüntetésre a természetes személyeket biometrikus adataik alapján kategorizálni képes rendszerek alkalmazása. Az említettek mellett továbbá szintén tiltott a „valós idejű” távoli biometrikus azonosító rendszerek bűnüldözési célú használata a nyilvánosság számára hozzáférhető helyeken. Akadnak azonban ebben a körben egyes kivételek is. Használható például „valós idejű” távoli biometrikus azonosító rendszer

⁵¹ DSA 14. cikk (1).

⁵² DSA 27. cikk.

⁵³ DSA 34. illetve 35. cikk.

nyilvános helyen bűncselekmény potenciális áldozatainak azonosítására, vagy természetes személyek életét vagy biztonságát fenyegető közvetlen veszély elhárítására, valamint egyes bűncselekmények – például emberrablás – áldozatainak, illetve eltűnt személyek felkutatására.⁵⁴

A különböző MI-rendszerek kategorizálására az AIA egy négyfokozatú skálát vezet be, amely annak alapján sorolja be a különböző MI-rendszereket, hogy azok mekkora kockázatot jelentenek a felhasználókra nézve.⁵⁵

A skála alján helyezkednek el a minimális kockázatot jelentő AI-rendszerek,⁵⁶ mint a spam szűrők, vagy játékszoftverek. Ezek alapvetően szinte semmilyen kockázatot nem jelentenek a felhasználóra nézve. Korlátozott kockázatúként kategorizálja és a skála második fokán helyezi el a Rendelet az általános célú MI-rendszereket.⁵⁷ Tipikusan ilyenek a chatbot típusú AI-ok – például: ChatGPT – valamint azok a mesterséges intelligenciák, amelyek szintetikus hang-, kép- vagy videó tartalmat képesek létrehozni. Az ebbe a csoportba sorolt rendszerek szolgáltatói és felhasználói vonatkozásában az AIA 50. cikke tartalmazza azokat az átláthatósági követelményeket, amelyeknek kötelesek megfelelni. A Rendelet hatálybalépését követően a közvetlen emberi interakcióra tervezett rendszerek esetében a szolgáltatóknak biztosítaniuk kell, hogy a felhasználók megfelelő tájékoztatást kapjanak arról, hogy egy AI-rendszerrel kommunikálnak. Az érzelemfelismerő és biometrikus kategorizálási rendszerek esetében a tájékoztatásnak ki kell terjednie a rendszer működésére is, míg az eredetinek tűnő úgynevezett deepfake tartalmakon azt kell feltüntetni, hogy az adott tartalom MI-rendszer által generált, tehát csak hasonlít a valósághoz. A nyilvánosság közérdekű ügyekről való tájékoztatása céljából közzétett szöveget generáló vagy manipuláló MI-rendszer alkalmazóinak pedig közölniük kell, hogy az adott tartalmat mesterségesen hozták létre vagy manipulálták.

A kockázati skála harmadik fokán helyezkednek el az úgynevezett nagy kockázatú MI-rendszerek.⁵⁸ A Rendelet alapján akkor minősül egy MI-rendszer nagy kockázatúnak, ha egyes

⁵⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 Rendelete 5. cikk.

⁵⁵ TOBIN Oisín – NOLAN Philip: Data Protection in Developments: DMA, DSA, and the AI Act, 2023, <https://www.mhc.ie/latest/insights/data-protection-developments-dma-dsa-and-the-ai-act> (Letöltés dátuma: 2024.03.03.)

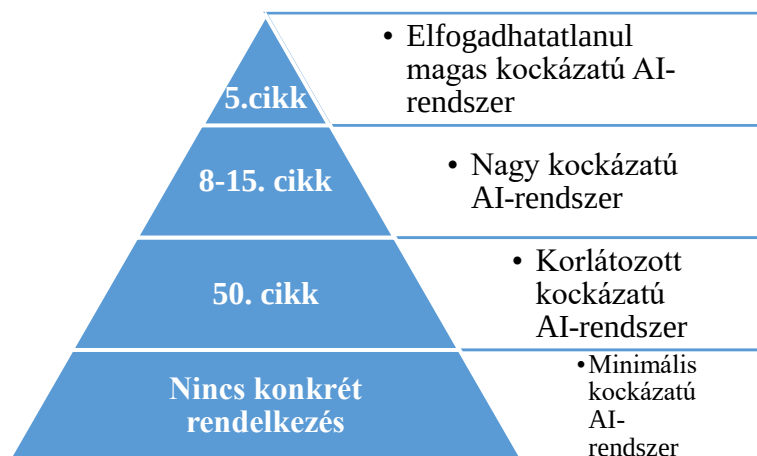
⁵⁶ FRASER Henry - BELLO Y VILLARINO José-Miguel Acceptable Risks in Europe's Proposed AI Act: Reasonableness and Other Principles for Deciding How Much Risk Management Is Enough. *European Journal of Risk Regulation*. 2024;15(2):431-446, 434. o. Elérhető: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/acceptable-risks-in-europes-proposed-ai-act-reasonableness-and-other-principles-for-deciding-how-much-risk-management-is-enough/97720BC04BF5F43721392FC23BFF4B2E> (Letöltés dátuma: 2024.10.22.)

⁵⁷ Uo. 434. o.

⁵⁸ SCHUETT Jonas: Risk Management in the Artificial Intelligence Act. *European Journal of Risk Regulation*, 2024. 15. lapszám, 367-385, 372. o. Elérhető: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/risk-management-in-the-artificial-intelligence-act/SCHUETT>

Unió jogi aktusok hatálya alá tartozó termékként, vagy ilyen termék biztonsági alkatrészeként kívánják forgalomba hozni. Azt pedig, hogy pontosan mely Unió aktusokról van szó, az AIA I. számú melléklete tartalmazza. Többek között ide tartozik a 2006/42/EK irányelv a gépekről, a 2014/33/EU irányelv a felvonókra és a felvonókhoz készült biztonsági berendezésekre vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizációjáról, vagy a 2016/425 rendelet az egyéni védőeszközökről. Emellett pedig azon MI-rendszerek is nagy kockázatúnak minősülnek, amelyeket az AIA III. számú mellékletében felsorolt területeken kívánnak üzembe helyezni. Ilyen területnek minősül különösen az oktatás, a kritikus infrastruktúra és a bűnüldözés. Egyes kivételekkel azonban ebben a körben is él a Rendelet, így nem tekintendő nagy kockázatúnak egy a III. mellékletben szereplő AI rendszer, ha az nem jelent jelentős kockázatot természetes személyek egészségére, biztonságára vagy alapvető jogaira nézve, többek között azért, hogy nem befolyásolja lényegesen a döntéshozatal kimenetelét.

A skála tetejére pedig azokat az AI-rendszereket helyezte el a jogalkotó, amelyek elfogadhatatlan mértékű kockázatot hordoznak a felhasználókra nézve. A Rendelet korábban már tárgyalt 5. cikke szabályozza részletesen ezeket a tiltott mesterséges intelligencia gyakorlatokat. A 2. ábra szemlélteti az AI Act által létrehozott felelősségi rendszer felépítését.⁵⁹

2. ábra: Az AIA felelősségi rendszere.

A lépcsőzetes felelősségi struktúra bevezetése mindkét rendelet esetében kulcsfontosságú, mivel így az egyes rendszerek által jelentett kockázatnak megfelelően kerülnek szigorúbb kötelezettségek a - potenciális károkozó - szolgáltatók vállára, melyek megszegése minden esetben bírság kiszabását vonja maga után, még akkor is, ha a kötelezettségszegés tényleges kárt nem okozott. A szabályozás várhatóan jelentős preventív

regulation/article/risk-management-in-the-artificial-intelligence-act/2E4D5707E65EFB3251A76E288BA74068 (Letöltés dátuma: 2024.10.22.)

⁵⁹ Az ábra a szerző saját szerkesztése.

hatással bír majd, melyet a bírságkiszabás mellett megjelenő – a reparációt célzó - kártérítésfizetési kötelezettség fog potenciálisan előidézni. Kiemelendő továbbá, hogy a lépcsőzetes szerkezet azt az esetkört is lefedi, amikor annak ellenére okoz kárt egy AI rendszer, hogy a szolgáltató minden rá irányadó kötelezettségnek eleget tett. A veszélyes üzemi felelősség objektív mércéjéhez hasonlóan ez a körülmény azonban nem zárja ki a szolgáltató felelősségét, a kártérítési igény ugyanúgy fenn fog állni, csupán szabálysértési bírsággal nem kell számolnia a szolgáltatónak.

Fontos megvizsgálni azt a kérdést is, hogy mennyiben minősülhetnek üzemeltetőnek a két rendeletben szabályozás alá vont szolgáltatók. Ahogyan az korábban tárgyalásra került, a Ptk. jelenleg az érdek elv alapján határozza meg az üzemeltető személyét. A DSA alanyi körének esetében az érdek ugyanúgy felfedezhető, mint például egy gépjármű üzemeltetőjénél. A közvetítő szolgáltatóktól kezdve, a tárhelyszolgáltatókon át a VLOP-k és VLOSE-k kategóriáig minden szolgáltató a saját gazdasági hasznára működteti az adott AI rendszereket, így azok károkozása esetén véleményem szerint teljes mértékben megállapítható lehet az üzemeltetői minőség. Nem változik a helyzet az AIA által szabályozott AI rendszerek mögött álló szolgáltatók esetében sem, hiszen annak ellenére, hogy nem platformszolgáltatók, a mesterséges intelligencia rendszereik működtetésének célja a profitmaximalizálás, tehát a saját érdek érvényesítése.

A fent kifejtettek alapján úgy gondolom, hogy mind a DSA mind pedig az AIA alanyi körébe tartozó szolgáltatók beilleszthetők a veszélyes üzemi felelősség üzemeltető fogalmának keretei közé.

2. *AI mint hibás termék, avagy a termékfelelősségi aspektus*

A termékfelelősség önálló alakzata eredetét tekintve az angolszász jogból indult útjára az 1900-as évek elején, egyes előképei – mint a Winterbottom kontra Wright ügy⁶⁰ – azonban még ennél is korábban, a XIX. század közepén jelentek meg az angol common law keretein belül. Mindezek ellenére az európai, illetve a magyar nemzeti jogrendszerbe csak meglepően későn, a XX. század utolsó évtizedeiben érkezett meg a deliktuális felelősség ezen esetköre. A felelősségi alakzat célja, hogy megteremtse a közvetlen igényérvényesítés lehetőségét a károsult számára a személyi, vagy dologi kárt előidéző termék gyártójával szemben.⁶¹ A gyártó közvetlen felelősségének megalkotása Benjamin Nathan Cardozo bíró nevéhez fűződik, egész

⁶⁰ Winterbottom v Wright (1842) 10 M&W 109 <https://opencasebook.org/casebooks/9130-torts/resources/3.1.1-winterbottom-v-wright/> (Letöltés dátuma:2024.10.12.)

⁶¹ FAZEKAS Judit In: ERDŐS Csaba, et al. (szerk.): Gubernatio, Constitutio, Communitas. Ünnepi írások a 65 éves Stumpf István tiszteletére. Századvég Kiadó, Budapest, 2022, 246. o.

pontosan az 1916-os MacPherson kontra Buick Motor Company ügyben hozott ítéletéhez.⁶² A hivatkozott ügyben – a korszak több hasonló bírósági esetéhez hasonlóan – áttörésre került a Lord Abinger bíró által 1842-ben kidolgozott privity of contract alapelve, amely korábban megakadályozta a szerződésen kívüli kártérítési igények érvényesítését a common law jogrendszerekben, így az Egyesült Államokban is.⁶³ Cardozo bíró korszakalkotó ítélete ellenére azonban a termékfelelősség nem került jogszabályi formába öntésre, így egészen az 1965-ben az Amercian Law Institute⁶⁴ által kiadott, kötelező erővel ugyan nem rendelkező, ám a jogalkalmazást jelentősen befolyásoló Restatement of Torts című jogkiegészítés megjelenéséig csak a bírói gyakorlatban érvényesült.

Az amerikai modell alapján 1972-ben az Európai Közösség is megkezdte az önálló termékfelelősségi szabályozásának kidolgozását, melynek gyümölcse az 1985-ben hatályba lépő 85/347/EGK irányelv lett (a továbbiakban: Termékfelelősségi irányelv), amely célul tűzte ki - a termék által okozott károkért való felelősség feltételeinek egységesítésével - egy a Közösségen belüli koherens szabályozási rendszer létrehozását.⁶⁵

A magyar szabályozás a termékfelelősség tekintetében hosszú ideig a saját útját járta, lévén, hogy az 1970-es és 1980-as években, amikor az Európai Közösség szabályozásának egységesítése zajlott Magyarország még a szocializmus erőteljes befolyása alatt állt. Szakmai körökben komoly vitatémát szolgáltatott a kérdés, hogy a termékhiba által okozott károkat a hibás teljesítés, vagy a deliktuális felelősség szabályainak alkalmazásával kell-e megítélni. Ebből kifolyólag nem volt lehetőség egy határozott bírói gyakorlati irányvonal kialakulására.⁶⁶ Alapvető változás és az 1970-es évek hibás teljesítési nézőpontot előtérbe helyező gyakorlatával történő szakítás az 1980-as évek közepén következett be a jogalkalmazás terén. A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a termék által okozott kár tekintetében kötelmi viszonyt létesít a felek között a jogellenes károkozás is.⁶⁷ A korszak úgynevezett „vízválasztó”

⁶² MacPherson vs Buick Motor Co. 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916). https://www.nycourts.gov/reporter/archives/macpherson_buick.htm (Letöltés dátuma: 2024.10.07.).

⁶³ FAZEKAS Judit: Fogasztóvédelmi jog 2.0, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022, 134. o.

⁶⁴ Az American Law Institute egy független, 1923-ban alapított, bírákból, ügyvédekből, jogtudósokból álló, vezető amerikai kutató és érdekképviselői csoport. Célja a jogszabályok egyértelműbbé és egyszerűbbé tétele, azok fejlesztésének előmozdítása, társadalmi igényekhez való igazítása, a jobb igazságszolgáltatás biztosítása, valamint a jogalkalmazás ösztönzése és a tudományos, ismeretterjesztő munka folytatása. S. GOLD, Andrew– GORDON Robert W. (ed.): The American Law Institute, 2023, Oxford University Press, New York, 2. o., illetve: ZÓDI Zsolt: A common law információs válsága és forradalma a 19. század Angliájában és Amerikájában, In: Aetas 27. évf. 2012. 4. szám, 188-196. o., 195. o., továbbá: The American Law Institute, elérhető: <https://www.ali.org/about-ali/> (Letöltés dátuma: 2024.10.07.)

⁶⁵ BENACCHIO Giannantonio: Az Európai Közösség Magánjoga, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 243. o.

⁶⁶ FAZEKAS i. m. (2022) 136. o.

⁶⁷ JOBBÁGYI Gábor - FAZEKAS Judit: Kötelmi jog. Szent István Társulat, Budapest, 2007, 177. o.

ítéleteinek⁶⁸ köszönhetően, a termékfelelősséget az írott jog részévé tevő és a Termékfelelősségi irányelvet a nemzeti jogba beemelő 1993. évi X. törvény hatálybalépéséig a deliktualis felelősségi nézőpont érvényesült a termék hibája által okozott károk megítélése során.⁶⁹

A hatályos jogszabályi környezetben a termékfelelősség elvesztette külön törvényben szabályozott jellegét és a Ptk. kodifikációja során a felelősség egyes nevesített esetei közé került beépítésre a XXVII. fejezetben. A szabályozás lényege ma sem eltérő a korábbtól, a Ptk. 6:550. §-a rögzíti, hogy a termékkárért a hibás termék gyártója felelősséggel tartozik.

2.1. *A termékfelelősségi reform lehetősége*

Az elmúlt néhány évben egyre több alkalommal esett szó az 1985-ös Termékfelelősségi irányelv rendelkezéseinek felülvizsgálatáról, és esetleges reformjáról annak érdekében, hogy azokat minél nagyobb mértékben a XXI. század követelményeihez lehessen igazítani. Ugyan az irányelv 1999-ben már módosításra került, az elmúlt 25 év technológiai fejlődése ismét azt eredményezte, hogy egyes termékek – mint a szoftverek és mesterséges intelligencia rendszerek – már nem feleltethetők meg az irányelv által alkalmazott termékfogalomnak. Emellett fontos megemlíteni, hogy az irányelv egyes rendelkezései más okból is igénylik a felülvizsgálatot, mivel alapvetően teherként jelennek meg a károsult oldalán, ezzel azt eredményezve, hogy a károsultak inkább más igényérvényesítési lehetőségekkel élnek. Ebben a körben említendő különösen a bizonyítási teher,⁷⁰ valamint, hogy a fejlesztési kockázatot a 7. cikk e) pontjában rögzített gyártói mentesülési okból⁷¹ kifolyólag a károsultak kötelesek viselni egyes esetekben.⁷² Az Európai Unió több szerve is aktívan foglalkozott a revízió kérdésével a közelmúltban. Elsőként a Bizottság elemezte behatóan a kérdéskört, vizsgálatának eredményeként pedig 2022-ben két dokumentumtervezet is elfogadásra került.⁷³ Az Európai Parlament pedig 2020/2014 (INL) számon készített jelentést a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról szóló rendeletjavaslatról a tárgyalta kérdéskörben. A termékfelelősségi reform szükségessége tehát egyre égetőbbé válik, különösen a technológiai fejlődés sebességéből kifolyólag.

⁶⁸ BH 1986.12.501, illetve: BH 1986.12.512.

⁶⁹ FAZEKAS i. m. (2022) 136 – 137. o.

⁷⁰ Termékfelelősségi irányelv 4. cikk.

⁷¹ Termékfelelősségi irányelv 7. cikk, e): „Ezen irányelv alapján a gyártó nem felelős, ha bizonyítja, hogy a termék általa történő forgalomba hozatalának időpontjában a hiba a tudomány és a technika akkori állása szerint nem volt felismerhető.”

⁷² FRANK Máté: A vélelmezett termékhiba, avagy az európai termékfelelősségi reform új irányai. In: KESERŐ Barna Arnold – SZOBOSZLAI-KISS Katalin (szerk.): Salus Vocalis Ünnepi Tanulmányok fazekas Judit Tiszteletére, UNIVERSITAS-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2023, 140. o.

⁷³ FRANK In: KESERŐ, SZOBOSZLAI-KISS (szerk.) i. m. (2023) 141. o.

A mesterséges intelligencia kérdéskörében, annak sajátos jellemzőiből kifolyólag kiemelt jelentőséggel bír a termék és a termékhiba fogalmának, a gyártó személyének, valamint kárnak, illetve a kártérítésnek az alapos átvizsgálása annak érdekében, hogy az AI esetlegesen a termékfelelősségi rendszer keretei között legyen szabályozható.

2.2. *A tárgyi hatály kérdése, avagy dolog-e az AI?*

A mesterséges intelligencia által, vagy annak felhasználásával okozott károkért való felelősség fogyasztóvédelmi megközelítésből potenciálisan bevonható lehet a termékfelelősségi szabályok alá is. Felmerül azonban az a nem elhanyagolható kérdés, hogy egy tanulásra képes intelligens szoftver mennyiben tekinthető egy gyártó által létrehozott terméknek? A kérdés megválaszolásához a hatályos Ptk.-ból érdemes kiindulni, mivel a termékfelelősség szabályozása körében a jogszabály 6:551 .§-a kimondja, hogy az említett felelősségi alakzat alá tartozik – mint termék – minden ingó dolog, akkor is, ha utóbb más dolog alkotórészévé vált.⁷⁴ Ezzel a definícióval kapcsolatban először azt érdemes megvizsgálni, hogy a fizikai kiterjedéssel nem rendelkező mesterséges intelligencia mennyiben feleltethető meg a Ptk. dolog fogalmának.⁷⁵ A Ptk. definíciója két követelményt támaszt a dolgokkal szemben, egyrészt testi tárgynak kell lenniük, másrészt pedig birtokba vehetőnek, utóbbi alatt azt értve, hogy a birtokba vétel fizikailag lehetséges, valamint annak jogi akadályja sincs.⁷⁶ A mesterséges intelligencia tekintetében a fizikai kiterjedés ugyan hiányzik, azonban a Ptk. a dolog fogalmának meghatározásánál rögzíti, hogy „a dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell a pénzre és az értékpapírokra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre.”⁷⁷ Az említett jogszabályi hely alapján minősül például dolognak az elektromos áram, amely az AI-rendszerekhez hasonlóan nem rendelkezik fizikai kiterjedéssel. A villamos energia kapcsán érdemes kiemelni a bírói gyakorlat jogfejlesztő szerepét, mivel az 1959. évi IV. törvény hatálya alatt az áram kifejezetten kivételt képezett a dolgok fogalmi köréből.⁷⁸ A hatályos jogszabályi környezet viszont már több mint tíz éve dologként kezeli az elektromos áramot. Mivel mind az AI mind pedig az áram csak valamely fizikailag létező eszköz – az elektromos áram esetén különböző vezetékek, míg az AI esetén számítógép – használatán keresztül válik gazdaságilag hasznosíthatóvá, ezért felmerülhet a gondolat, hogy a Ptk. 5:14 (2) bekezdésben rögzített szabályozás alkalmazható lenne a mesterséges intelligencia

⁷⁴ Ptk. 6: 551 .§.

⁷⁵ STEFÁN Ibolya: A mesterséges intelligencia fogalmának polgári jogi értelmezése. Pro Futuro 10/1., 28–41. 36. o.

⁷⁶ LENKOVICS Barnabás: Magyar polgári jog – Dologi jog, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2014, 36. o.

⁷⁷ Ptk. 5:14 .§ (2).

⁷⁸ SURÁNYI Miklós: A termékfelelősség alapjai és kockázatai, Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft., 1994, 8. o.

rendszerek vonatkozásában is. Ebből kifolyólag nem elvetendő az a lehetőség sem, hogy a mesterséges intelligencia a dolog módjára hasznosítható természeti erők analógiája mentén dologként kerüljön szabályozásra, ezzel bekerülve a termékfelelősség tárgyi hatálya alá.⁷⁹ Ezt támasztja alá az is, hogy a szoftverek szolgáltatásként vagy terméként történő kategorizálása tekintetében végül a bizottság az utóbbi mellett foglalt állást.⁸⁰ Ezen kérdéskörrel kapcsolatban kiemelendő az Európai Parlament és Tanács által 2022-ben megalkotott, a hibás termékekért való felelősségről szóló irányelvtervezet (a továbbiakban: Irányelvtervezet), amely a digitális előállítási fájlok kategóriájával új fogalmat vezet be. Az említett kategóriába sorolva az ingó dolgok digitális változatait és a digitális sablonokat.⁸¹ Itt fontos azonban megemlítenünk a Fazekas Judit által ismertetett vitás kérdést a termékfelelősség szellemi termékek hibája által okozott károkról való alkalmazásának körében. A többségi álláspont szerint, ha például egy szakácskönyv hibás receptje, vagy egy hibás szoftver okoz kárt, a termékfelelősség szabályai nem alkalmazhatók, mivel nem a dolog, hanem a benne rejlő szolgáltatás rendelkezik olyan hibával, amely később a kárt okozza.⁸² Ellentétes álláspontra helyezkedik azonban a német gyakorlat, amely következetesen alkalmazza a termékfelelősség szabályait a szellemi termék hibája által okozott károk esetén is.⁸³

2.3. A gyártó fogalmának felülvizsgálata

A Termékfelelősségi irányelv rendelkezései szerint jelenleg gyártónak a termék – ide értve a végtermék, a résztermék és az alapanyag – előállítója minősül. A főszabályt kiegészítve gyártónak kell tekinteni azt a természetes, vagy jogi személyt is, aki a terméken saját védjegye vagy más megkülönböztető jelzése elhelyezésével magát gyártói minőségben tünteti fel, valamint az importőrt is. A technika fejlődése azonban ennek a fogalomnak is kezdi szétfeszíteni a kereteit – különösen a mesterséges intelligencián alapuló technológia fejlesztői, a szolgáltatók és a backend fejlesztők kérdéskörében⁸⁴ – ezért érdemes megvizsgálni, hogy milyen esetleges fogalmi bővítések lehetnek szükségesek annak érdekében, hogy a szabályozás a későbbiekben is hatékonyan legyen képes ellátni a feladatait.

⁷⁹ STEFÁN i. m. (2020) 37. o.

⁸⁰ Written Question No 706/88 by Mr Gijs de Vries (LDR-NL) to the Commission of the European Communities (5 July 1988) (89/C 114/76) (1988) 42. o. továbbá erről részletesebben: Csítei Béla: „Újra feltalálni a kereket?” – avagy az autonóm járművek jogi interpretációja, különös tekintettel a magyar extrakontraktuális felelősségre, Doktori értekezés, 2022, Széchenyi István Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 173. o. és Kőhidi Ákos – Somkutas Péter: Az önvezető autó szoftvere magas szintű szellemialkotás vagy kifinomult károkozó?, In: *In Medias Res*, 2017/2. szám.

⁸¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0495> (Letöltés dátuma: 2024.10.09.)

⁸² FAZEKAS i. m. (2022) 139. o.

⁸³ BGH VII ZR 295/05.

⁸⁴ FAZEKAS In: ERDŐS et. al. (szerk) i. m. (2022) 250. o.

A gyártó fogalmának esetleges kiterjesztésének kérdésében iránymutatásként szolgálhat az Irányelvtervezet, melynek alapvető célja a hatályos szabályozás korszerűsítése. Az Irányelvtervezet egy új gyűjtőfogalmat vezet be a felelősségtelepítés kérdésének rendezésére a „gazdasági szereplő” formájában.⁸⁵ Az említett fogalom felöleli a termék vagy alkotóelem gyártóját, a kapcsolódó szolgáltatás nyújtóját, a meghatalmazott képviselőt, az importőrt, valamint a logisztikai szolgáltatót és a forgalmazót is.⁸⁶ A Ptk. rendelkezéseihez hasonlóan az Irányelvtervezet is főszabályként mondja ki a gyártó felelősségét, illetve, ha a gyártó nem azonosítható, vagy bármilyen más okból hiányzik, a gazdasági szereplő fogalma alá eső többi személyre száll a felelősség.⁸⁷ Fontos újdonság azonban, hogy amennyiben a gyártó az Európai Unión kívül rendelkezik székhellyel, az Irányelvtervezet szerint a gyártó EU-n belül eljáró meghatalmazott képviselője, az importőr, vagy a logisztikai szolgáltató lesz köteles a felelősséget viselni. Annak ellenére, hogy Parlament és a Tanács által a termékfelelősség szabályrendszerében bevezetni készült javaslatok kétségtől előre mutatóak, alkalmazásuk még minden bizonnyal várat magára. Ugyan az Európai Parlament 2024. március 12-én hivatalosan elfogadta a tervezetet, a Tanács elengedhetetlen jóváhagyása még nem született meg, így az Unió hivatalos lapjában történő közzétételre egyelőre nem kerülhet sor.⁸⁸

A gyártó fogalmának témakörében a veszélyes üzennél tárgyalt üzembentartói definícióhoz hasonlóan fontos kitérni a Digital Services Act Csomag és az AI Act lehetséges befolyására. A DSA fogalomkészletével kapcsolatban kifejezetten hamar problémák merülnek fel, mivel alapvetően szolgáltatók tartoznak a rendelet alanyi hatálya alá, amelyek gyártóként való kategorizálása hosszú ideje nyitott kérdés. A DSA alanyi körének a termékfelelősség alá való rendelését nagy mértékben elősegítené a korábban tárgyalt Irányelvtervezet elfogadása, mivel ez a jogi aktus konkrét rendelkezéseket tartalmazna az olyan közvetítőnek minősülő online platformszolgáltatók felelősségének megállapíthatóságára, amelyek a DSA 6. cikk (3) bekezdésében rögzített feltételeknek megfelelnek.⁸⁹ Abból pedig, hogy a DSA felelősségi rendszere lépcsőzetes és a megfelelési kényszer exponenciálisan nő az egyes szigorúbb kategóriákba tartozó szolgáltatók szempontjából, egyenesen következik, hogy az említett 6. cikk (3) bekezdés szabályai vonatkoznak a közvetítő szolgáltatókon kívül a tárhely-, és a

⁸⁵ BARTL Bálint: A hibás termékekért való felelősség új irányai. *Fontes Iuris*, 2023, 9.2-4.: 24-31., 27. o.

⁸⁶ Irányelvtervezet 4. cikk 16. pont.

⁸⁷ Irányelvtervezet 7. cikk.

⁸⁸ JACQUEMIN Zoé: Product Liability Directive: Disclosure of Evidence, the Burden of Proof and Presumptions, In: *Journal of European Tort Law*, Vol. 15, No. 2, 2024, 126-139. o., 126. o., továbbá: European Parliament formally adopts Product Liability Directive, elérhető: <https://www.osborneclarke.com/insights/european-parliament-formally-adopts-product-liability-directive>, (Letöltés dátuma: 2024.05.02.)

⁸⁹ Irányelvtervezet 7. cikk (6).

platformszolgáltatókra, valamint a VLOP-nak vagy VLOSE-nak minősülő szolgáltatókra is. Megállapítható tehát, hogy a DSA alanyi hatálya alá tartozó szolgáltatók különösebb nehézség nélkül képesek lennének illeszkedni a termékfelelősség rendszerébe abban az esetben, ha a korábban említett Irányelvtervezet felváltaná a jelenleg hatályos Termékfelelősségi irányelvet.

Az AI Act tekintetében az alanyi kör eltérően alakul, egyrészt mivel a mesterséges intelligencia rendszert üzemeltető szolgáltatók mellett az ilyen rendszerek felhasználóira is vonatkoznak egyes kötelezettségek, másrészt pedig abból kifolyólag, hogy hatálya területileg nincs leszűkítve az Európai Unióra. Így tehát egyaránt vonatkozik a valamely tagállamban letelepedési hellyel rendelkező, és a harmadik országbeli olyan szolgáltatókra, amelyek az Unió területén mesterséges intelligencia rendszert, vagy általános célú MI-modellt⁹⁰ hoznak forgalomba, illetve ott MI-rendszert helyeznek üzembe.

Emellett pedig az sem von ki valakit teljes biztonsággal az AIA hatálya alól, ha az előző feltételeknek nem felel meg, mivel, ha az Unión kívül üzemeltet, vagy használ AI rendszert, azonban a rendszer által előállított kimenetet az Unión belül használják fel, akkor már ezen személyeknek is kötelezettsége megfelelni a rendeletnek.⁹¹

A tágabb személyi és területi hatály ellenére, az AI Act is az Irányelvtervezetben már megtalálható gazdasági szereplő fogalommal operál, amely tartalmazza a termékgyártót, az alkalmazót, a meghatalmazott képviselőt, valamint az importőrt és egyes esetekben a forgalmazót is.⁹² A szolgáltató azonban itt értelemszerűen eltérő jelentéstartalmat hordoz, mint a DSA esetében, ahol alapvetően a platformszolgáltatókat fedte le. Az AIA által használt meghatározásban a szolgáltató véleményem szerint nagyságrendekkel közelebb áll a gyártó fogalmához, mivel a rendelet szerint ide tartozik minden olyan természetes vagy jogi személy, hatóság, ügynökség vagy egyéb szerv, aki vagy amely MI-rendszert vagy általános célú MI-modellt fejleszt vagy fejlesztett, és azt a saját neve vagy védjegye alatt – akár fizetés ellenében, akár ingyenesen – forgalomba hozza, illetve – az MI-rendszert – üzembe helyezi.⁹³ Úgy gondolom, hogy az AI Act vonatkozásában is rendkívüli előrelépést hozna az Irányelvtervezet elfogadása, mivel a fogalomkészlet hasonlósága a két jogi aktus kompatibilitását sejteti, melyből kifolyólag nagyobb esély mutatkozik a gyártó fogalmának olyan módú bővülésére, amely már lefedné a technológiai fejlődés által támasztott igényeket.

⁹⁰ AIA 3. cikk 63. pont.

⁹¹ AIA 2. cikk.

⁹² AIA 3. cikk 8. pont.

⁹³ AIA 3. cikk 3. pont.

2.4. *A termékhiba fogalmának kiterjesztése*

A hibás termék által okozott kárért való felelősség megállapításának ügyében kulcskérdés a termék hibájának vizsgálata, mivel ez az a tényező, amely közvetlenül a kár bekövetkezéséhez vezet. A Ptk. a Termékfelelősségi irányelv rendelkezéseihez igazodva kimondja, hogy egy termék akkor minősül hibásnak, ha nem nyújtja azt a biztonságot, amely attól általában elvárható, figyelemmel különösen a termék rendeltetésére, ésszerűen várható használatára, a termékkel kapcsolatos tájékoztatásra, a termék forgalomba hozatalának időpontjára, a tudomány és a technika aktuális állására.⁹⁴ A kár megtérítésére azonban csak abban az esetben kerülhet sor, ha a hiba fennállását, a tényleges kárt és az ezek közötti okozati összefüggést a károsult képes bizonyítani. Érdemes kiemelni, hogy a Termékfelelősségi irányelv vonatkozó 6. cikke az Európai Bíróság véleménye szerint úgy értelmezendő, hogy ha az azonos termékcsoporthoz vagy azonos gyártási sorozathoz tartozó termékek esetében hibalehetőséget állapítottak meg, akkor ez alapján hibásnak lehet minősíteni az ilyen terméket anélkül, hogy a konkrét termékben meg kellene állapítani ezt a hibát.⁹⁵

A hatályos fogalom azonban jelentősen szűk körben határozza meg azokat a hibákat, amelyek esetén megalapozottá válik a gyártó felelőssége. A Fazekas Judit által hardverhibákként leírt hibák köre közel sem elég tág ahhoz, hogy a napjainkban egyre szélesebb körben elterjedő digitális elemeket tartalmazó termékek rendellenességei által okozott károkat lefedje.⁹⁶ Az említett termékek kapcsán – kifejezetten az önvezető járművek témakörében – az Európai Parlament Kutatószolgálat (European Parliamentary Research Service, a továbbiakban: EPRS) kifejtette, hogy az ilyen jellegű termékek felforgató technológiaként kategorizálандók abból kifolyólag, hogy komplexitásukból következően gyökeresen változtathatják meg a termékről, biztonságról, vagy akár tulajdonról alkotott fogalmunkat. A határvonal a termék és a szolgáltatás között olyan mértékben homályosult el, hogy-e két alkotóelem már nem választható el egymástól jogi értelemben.⁹⁷

Az EPRS mellett az Európai Fogyasztói Szervezet (European Consumer Organisation, a továbbiakban: BEUC) is készített egy állásfoglalást 2020-ban az Európai Unió termékfelelősségi szabályanyagának aktualizálásával kapcsolatban. A szervezet az említett dokumentumban kiemelte a termékhiba, vagy „defect” fogalmának felülvizsgálatát, annak

⁹⁴ Ptk. 6:554.§.

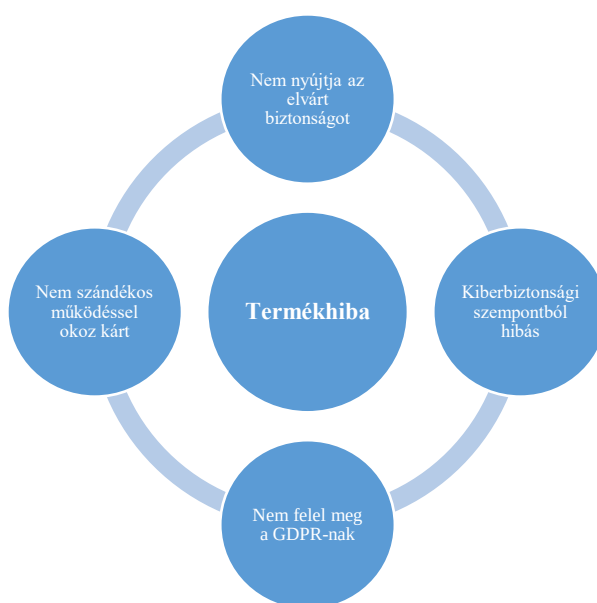
⁹⁵ VAN LEEUWEN Barend – VERBRUGGEN Paul: Resuscitating EU Product Liability Law? Contemplating the Effects of Boston Scientific Medizintechnik GmbH v AOK Sachsen-Anhalt and Betriebskrankenkasse RWE (Joined Cases C-503/13 and C-504/13) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2639582 (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

⁹⁶ FAZEKAS In: ERDŐS et. al. (szerk) i. m. (2022) 249. o.

⁹⁷ EPRS.PE 615.635 22. o.

érdekében, hogy a fogalom a jövőben a felhasználók biztonsági elvárásainak szélesebb körét fedje le, ezalatt értve különösen a kiberbiztonsági, és GDPR megfelelési vonatkozású adatvédelmi elvárásokat. Külön szót ejt az állásfoglalás az öntanulási képességgel rendelkező, autonóm döntéshozatalra képes termékekről, melyek a BEUC szerint a jövőben akkor is hibásnak számítanak, ha nem szándékos viselkedésük okoz kárt a felhasználónak.⁹⁸

Az Irányelvtervezet jelenlegi szövegverziója, már a fent bemutatott álláspontból merítve hibásnak tekinti azt a terméket, amely nem felel meg a termékbiztonsági követelményeknek, ideértve a biztonság szempontjából releváns kiberbiztonsági követelményeket is.⁹⁹ A 3. ábra a termékhiba BEUC által megfelelőnek ítélt bővített fogalmát szemlélteti.¹⁰⁰

3. ábra: A termékhiba fogalma a BEUC szerint.

2.5. A kár és a kártérítés kérdése

A deliktuális felelősség tárgyalt alakzata esetén kár alatt főszabály szerint a termékkár, tehát valakinek a hibás termék által okozott halála, testi sérülése, vagy egészségkárosodása, illetve az ilyen termék által más dolgokban okozott, a kár bekövetkeztekor – a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza-középárfolyamán számított – 500 eurót meghaladó összegű károsodása értendő, amennyiben a károsodott dolog magánhasználat vagy magánfogyasztás tárgya és a károsult azt ilyen célra is használta.¹⁰¹ Fontos megemlíteni, hogy a termékkár alatt minden

⁹⁸ <https://www.beuc.eu/position-papers/product-liability-20-how-make-eu-rules-fit-consumers-digital-age> 1. o. (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

⁹⁹ Irányelvtervezet 6. cikk (1) f) pont.

¹⁰⁰ Az ábra a szerző saját szerkesztése.

¹⁰¹ Ptk. 6:552 .§.

esetben kizárólag a következménykárok értendők, tehát a hibás termékben bekövetkezett tapadó kár megtérítése nem követelhető a termékfelelősség keretein belül.¹⁰² A két kárkategória között fontos elhatárolási pont, hogy a Ptk.-ban megjelenő, az eredeti állapot visszaállítását célzó teljes kártérítés elve csupán a személyi károk esetén érvényesül, a más dolgokban bekövetkezett károsodás esetén a hibás termék gyártója csak kifejezetten ezt a kárt köteles megtéríteni és kizárólag abban az esetben, ha annak mértéke meghaladja az 500 eurót. A szabályozás effajta szerkezetéből következően a személyi károk esetén követelhető a személyiségi jogi jogsértés „ellenértékeként” szolgáló sérelemdíj a *lucrum cessans* és az egyéb költségek együttese, míg a dologi kár esetén, amennyiben az elmaradt haszonra is igényt tart a károsult, akkor kénytelen lesz lemondani az objektív felelősség alkalmazásáról, és követelését az általános felelősségi alakzat szerint érvényesíteni, ami számára nyilvánvalóan kevésbé előnyös. Ebben a körben érdemes kitérni Magyarország vonatkozásában az 500 euró összegben megszabott határértékre, amely az Európai Unióba való belépéskor vetett fel problémát, ugyanis a károsultak vagyontárgyai jellemzően nem haladták meg ezt az árszintet, így kezdetben a termékfelelősség képtelen volt az elvárt szintű védelmet nyújtani.¹⁰³ Az Európai Bizottság 2018-ban az összes tagállam vizsgálatával jutott hasonló következtetésre, amikor megállapította, hogy ötből négy esetben abból kifolyólag nem került sor a kárigény érvényesítésére, hogy a kár nem érte el a minimális értékhatárt.¹⁰⁴ Felmerül tehát a kérdés, hogy szükséges-e a továbbiakban a kisebb perértékű ügyek áradatának megakadályozását célzó 500 eurós minimum értékhatárra, vagy csak az igényérvényesítés akadályaként jelenik meg?

Állásfoglalásában a BEUC is kitért az értékhatár kérdésére, hangsúlyozva a nemzeti jogrendszerek eltérő értelmezését, mivel egyes államokban az 500 euró minimum küszöbnek számít, míg máshol levonható összegnek, amellyel a pernyertes károsult által megszerzett kártérítés csökkentendő. Az Európai Bizottság álláspontjára hivatkozva pedig üdvözlendőnek tartanak a termékfelelősség Európai Uniói szabályozási reformja során a minimum értékhatár eltörlését.¹⁰⁵

A termékfelelősségi tényállás más elemeihez hasonlóan a kár fogalma is felülvizsgálandóvá vált a technológiai fejlődés tükrében. Rengeteg olyan termék került kereskedelmi forgalomba az utóbbi néhány évben, melyek integráns része a mesterséges intelligencia. Az AI komponensek pedig a korábbiaktól fundamentálisan eltérő jellegű károkat

¹⁰² FAZEKAS i. m. (2022) 137. o.

¹⁰³ FÉZER Tamás (szerk.): A kártérítési jog magyarázata. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2010, 207. o.

¹⁰⁴ European Commission, SWD (2018) 157 final, 25. o.

¹⁰⁵ <https://www.beuc.eu/position-papers/product-liability-20-how-make-eu-rules-fit-consumers-digital-age> 16. o.

képesek okozni, ha valamilyen hiba folytán nem rendeltetésüknek megfelelően működnek. Erre hívta fel a figyelmet Fazekas Judit egy 2022-es tanulmányában. Álláspontja szerint a hatályos fogalmat szükséges lenne olyan módon kiterjeszteni, hogy az a hálózati hibából eredő, illetve az adatokban bekövetkezett károkat is lefedje.¹⁰⁶ A szabályozás ilyen irányú reformja különösen indokolt napjainkban, lévén, hogy az információs társadalom Zödi által ismertetett érett korszakának¹⁰⁷ a kezdetén járunk, és a jövőben minden valószínűség szerint csak tovább fog növekedni az adatok ma sem elhanyagolható jelentőségű szerepe.

3. *Az Artificial Intelligence Liability Directive hatása a felelősségi rendszerre*

A fentiekben áttekintésre kerültek azon felelősségi alakzatok, amelyek kereteibe potenciálisan beillesztésre kerülhet a mesterséges intelligencia rendszerek felelősségi szabályozása. Fontos azonban szót ejteni arról is, hogy az Európai Unió 2022-ben megkezdte a jogalkotási folyamatot egy olyan irányelv tekintetében, melynek célja az AI által okozott károkért való felelősséget egy új, a felróhatóságon alapuló deliktuális felelősségi alakzatként szabályozni.¹⁰⁸ A jelenleg még csupán javaslati fázisban lévő, a szerződésen kívüli polgári jogi felelősségre vonatkozó szabályoknak a mesterséges intelligenciához való hozzáigazításáról szóló irányelv a tervek szerint nem érintené a korábbi Unió jogi aktusok – a Termékfelelősségi irányelv, a DSA, illetve az AIA - által kialakított felelősségi rendszereket, sokkal inkább egyfajta komplementer szerepkörrel ezekkel párhuzamosan létezne.¹⁰⁹

A tőle remélt jelentős változások ellenére maga az AILD a tervek szerint rendkívül rövid, mindössze kilenc szakaszból álló jogforrás lesz, melyek közül effektíve négy cikk tartalmaz majd szabályozó rendelkezéseket. Tárgyát és hatályát tekintve az Irányelv az MI-rendszerek által okozott károkra vonatkozó, felróhatóságon alapuló szerződésen kívüli igényekre lesz alkalmazandó, abban az esetben, ha a káresemény az átültetési időszak vége után következett be. Kiemelt jelentőségű, hogy az AILD a felróhatóságon alapuló esetekben kezelné az AI általi károkozást, mivel ebből fakadóan kiegészítené az uniós termékfelelősség megreformált objektív rendszerét. A tervezet külön rögzíti, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítására az AILD rendelkezései nem alkalmazandók, azonban a hozzá fűzött kísérő szöveg alapján ez az állam felelősségének megállapítását nem zárja ki, mivel az állami hatóságokra is vonatkoznak a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály rendelkezései.

¹⁰⁶ FAZEKAS In: ERDŐS et. al. (szerk) i. m. (2022) 251. o.

¹⁰⁷ ZÖDI Zsolt: Platformok, robotok és a jog. Gondolat Kiadó, Budapest, 2018, 37. o.

¹⁰⁸ EPRS.PE 739.342. 5. o.

¹⁰⁹ Uo. 5. o.

A fogalommeghatározások körében megfigyelhető, hogy az AILD nem vezet be új definíciót, ehelyett nagyrészt az AI Act által meghatározott fogalmak használatát veszi át, mellyel megkönnyíti a két jogi aktus párhuzamos alkalmazását. Érdekesség azonban a potenciális felperes kategóriájának kialakítása, amelybe azon személyek tartoznak, akik a kártérítési igény érvényesítését mérlegelik, de még nem tettek lépéseket a kereset benyújtása érdekében.

Az AILD tervezet 3. cikke az Irányelvtervezet 8. cikkéhez hasonlóan rögzíti a bizonyítékok bemutatásának szabályozását, illetve a kötelezettségszegés megdönthető vélelmét annak érdekében, hogy a kárt szenvedett potenciális, vagy tényleges felperes és a károkozó MI-rendszer szolgáltatója közötti egyenlőtlen helyzetet kiegyensúlyozza. Ezen cikk értelmében a nemzeti bíróságok kötelezhetik majd a szolgáltatói kötelezettségek hatálya alá tartozó személyt arra, hogy mutassa be azon nagy kockázatú MI-rendszerekre vonatkozóan rendelkezésére álló releváns bizonyítékokat, amelyekkel összefüggésben felmerül a károkozás gyanúja. Annak érdekében, hogy ez elrendelhető legyen, a potenciális felperesnek igazolnia kell, hogy kártérítési igénye megalapozott, illetve, hogy az említett bizonyítékok beszerzése érdekében minden arányos lépést megtett, ám ezek eredménytelenek voltak. A bizonyítékok biztosításának érdekében a nemzeti bíróságok emellett felperesi kérelemre egyedi intézkedések megtételére is felhatalmazást kapnának az AILD alapján. Abban az esetben pedig, ha az alperes nem tesz eleget a bíróság ilyen tárgyú határozatának, beáll az a megdönthető vélelem, mely szerint az alperes nem tett eleget valamely vonatkozó gondossági kötelezettségnek, aminek igazolására az adott kártérítési igény érvényesítése céljából a bizonyítékot szánták. A bizonyítékok bemutatását szabályozó rendelkezésekkel kapcsolatban kiemелendő, hogy az AILD és az Irányelvtervezet anyagi mivoltuk ellenére erősen átnyúlnak az eljárásjog területére az egyes alaki jellegű bizonyítási és valószínűsítési szabályaikkal.

A vétkességen alapuló felelősség alakzatai esetén alapvetően is nehézséget okozhat az ok-okozati összefüggés bizonyítása az adott magatartás és a kár bekövetkezése között. Ezt a problémát tovább súlyosbítja az MI-rendszerekre jellemző átláthatatlanság és autonóm döntéshozatal. Az összefüggés bizonyításának megkönnyítése érdekében az AILD a tervek szerint több megdönthető vélelmet vezetne be.¹¹⁰ A javaslat megalkotásának kezdeti fázisában ugyan jelen volt még az objektív felelősség bevezetésének lehetősége, azonban a mesterséges intelligenciáról szóló fehér könyvvel kapcsolatos nyilvános konzultáció eredményeiből

¹¹⁰ LAUNDERS Julia (2024) Beyond the AI Act: The AI Liability Directive & the Product Liability Directive <https://www.techlaw.ie/2024/03/articles/artificial-intelligence/beyond-the-ai-act-how-the-ai-liability-directive-and-the-product-liability-directive-will-also-shape-the-regulation-of-ai-in-the-eu/> (Letöltés dátuma: 2024.03.13.)

kiderült, hogy a vállalkozások döntő többsége aránytalannak vélné ezt a megoldást. Ebből kifolyólag esett a választás bizonyítás megkönnyítésére, mint alternatívára.¹¹¹ Főszabály szerint három konjunktív feltétel megléte esetén kerülhet sor az ok-okozati összefüggés fennállásának bíróság általi vélelmezésére. Elsőként említi az AILD azt az esetkört, amikor a szolgáltatói kötelezettségek hatálya alá eső személy tekintetében bizonyítást nyert, vagy a bíróság vélelmezte a rá irányadó gondossági kötelezettségek be nem tartását. Emellett szükséges még, hogy az ügy körülményeiből ésszerűen feltehető legyen, hogy a felróható magatartás befolyásolta az MI-rendszer által előállított kimenetet vagy a kimenet előállításának MI-rendszer általi elmulasztását. Harmadrészt szükségszerű annak a felperes általi bizonyítása, hogy a bekövetkezett kárt a korábban említett - MI-rendszer által létrehozott - kimenet, vagy az ilyen kimenet létrehozásának elmulasztása okozta.¹¹²

Kiemelendő, hogy az AILD az ok-okozati összefüggés vélelmének tekintetében különbséget tesz a nagy kockázatú MI-rendszer vonatkozásában a szolgáltatói kötelezettségek hatálya alá eső személyek és az ilyen rendszer felhasználói között. Ez gyakorlatilag olyan módon jelenik meg, hogy a szolgáltatói kötelezettségek alá tartozó személyek ellen benyújtott keresetek esetében az AILD 4. cikk (1) bekezdésében meghatározott, főszabály szerinti megdönthető vélelem első konjunktív feltétele abban az esetben teljesül, ha panaszos bizonyítja, hogy a szolgáltató az AIA III. címében felsorolt kötelezettségeinek nem felelt meg, ideértve többek között a kockázatkezelési rendszerének működését is. Ezzel szemben a felhasználók esetében az említett konjunktív feltétel csak akkor teljesül, ha az MI-rendszert nem a használati útmutatónak megfelelően használták, vagy olyan bemeneti adatoknak tették ki, melyek a működése szempontjából nem relevánsak.

A nagy kockázatú MI-rendszerek esetében az Irányelv tervezete egy kivételt állapít meg az ok-okozati összefüggés vélelme alól. Abban az esetben, ha az alperes képes annak bizonyítására, hogy a felperes számára ésszerű erőfeszítéssel megfelelő mennyiségű bizonyíték és szakértelem érhető el, a bíróságok eltekintenek a vélelem alkalmazásától. A kivétel valószínűsíthetően arra sarkallhatja a szolgáltatókat, hogy tegyenek eleget a bemutatási kötelezettségeiknek, valamint feleljenek meg az AIA által meghatározott átláthatósági követelményeknek.¹¹³

¹¹¹ Adapting Civil Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence Factual summary report on public consultation https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12979-Civil-liability-adapting-liability-rules-to-the-digital-age-and-artificial-intelligence/public-consultation_hu (Letöltés dátuma: 2024.09.16.)

¹¹² AILD 4. cikk (1).

¹¹³ AILD 4. cikk (4).

Az AIA által bevezetett kockázati skála beosztásához igazodva az AILD az ok-okozati vélelem esetében külön rendelkezést tartalmaz az olyan MI-rendszerekre vonatkozóan, amelyek nem minősülnek nagy kockázatúnak. Az ilyen rendszerekkel kapcsolatos kártérítési perek esetén az összefüggés vélelme csak akkor alkalmazható, ha a bíróság saját mérlegelési jogkörében úgy ítéli meg, hogy a felperes számára rendkívül nehéz lenne az ok-okozati összefüggés fennállásának biztosítása. Ez tehát egy kevésbé szigorú rendelkezés, amely igazodik a nagy kockázatúnak nem minősülő MI-rendszerek által képviselt alacsonyabb fokú veszélyhez.

További kivételként merül fel az MI-rendszerek nem foglalkozási célú használatával előidézett károk esete. Az ok-okozati összefüggés vélelme ezekben az esetekben kizárólag akkor alkalmazható, ha az MI-rendszert használó alperes aktívan beavatkozott a rendszer működési feltételeibe, vagy ha köteles és egyben képes is lett volna meghatározni az említett feltételeket, azonban ezt elmulasztotta, a kár pedig ennek következtében jött létre.¹¹⁴ Azonban, ha a nem szakmai felhasználó ezeknek a feltételeknek nem felel meg, akkor tevékenysége gyakorlatilag nem növelte az MI-rendszerhez ab ovo kapcsolódó kockázat mértékét, így nem lenne arányos a vélelem alkalmazása vele szemben.

A mesterséges intelligencia rendkívül gyors fejlődéséhez igazodva az AILD 5. cikke garantálja a felelősségi rendszer felülvizsgálatát és a technológia aktuális állásához való hozzáigazítását. A tervezet szövege szerint az átültetési időszak végét követő öt év elteltével a Bizottság felülvizsgálja az AILD alkalmazását és amennyiben szükséges, a hibák orvoslása és az Irányelv aktualizálása céljából jogalkotási tervezetet terjeszt a Parlament, a Tanács és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság elé. Az EPRS álláspontja szerint ugyan az AILD nem alkalmazna objektív felelősségi rendszert,¹¹⁵ azonban, ha a felülvizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a jelenlegi konstrukció nem megfelelő például olyan MI-rendszerek szabályozására, amelyek akár az emberi életet is veszélyeztethetik, akkor a jogalkotási javaslat keretében fontolóra vehető lehetőség lesz az objektív felelősségi rendszer bevezetése és a felelősségbiztosítás kötelezővé tétele egyes rendszerek tekintetében.¹¹⁶

¹¹⁴ AILD kísérszöveg 4. pont.

¹¹⁵ EPRS.PE 739.342. 5. o.

¹¹⁶ AILD kísérszöveg 5. pont.

III. Záró gondolatok

A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy a mesterséges intelligencia sajátos tulajdonságaiból eredő szabályozási kérdések megválaszolása talán mégsem olyan bonyolult feladat, mint amilyennek elsőre tűnhet. A hatályos nemzeti jog által ismert felelősségi alakzatok közül a veszélyes üzemi felelősség, valamint a termékfelelősség is megfelelőnek bizonyulhat az AI kérdéskörének jövőbeli szabályozására a fogalomkészlet tágabb értelmezésének segítségével. Így nagy valószínűséggel nem lesz szükség egy teljesen új felelősségi kategória kidolgozására. Az Európai Unió által hozott és a jövőben még elfogadásra kerülő jogi aktusok pedig – hatálybalépésüket követően – további segítséget nyújthatnak a jövőben mind a platformjog, mind pedig az AI szabályozás területén. A termékfelelősség körében kifejezetten adekvát példa lehet erre az Irányelvtervezet, mivel annak hatályba lépése Magyarország számára is harmonizációs kötelezettséget keletkeztet majd. Az e kötelezettségnek való megfelelés körében pedig egy későbbi irányelvi módosítás során akár bővíthet a Ptk.-ban a termékfelelősség hatálya alá tartozó termékek köre az MI rendszerekkel is. Így pedig megvalósulhatna a nemzeti felelősségi rendszer AI kompatibilissé tétele annak lényeges módosítása nélkül.

Hosszú távon fontos mérföldkövet jelent az AIA által lefektetett normatív alap, melyre – köszönhetően a kérdéskörbe tartozó kulcsfogalmak rögzítésének – később sikerrel épülhetnek majd a technológiai innováció által életre hívott új szabályozási instrumentumok.

A polgári jogi felelősség dogmatikai alapjai a múltban is képesek voltak alkalmazkodni a technológiai innováció által okozott változásokhoz – mint az ipari forradalmak, vagy az internet megjelenése – mely a tendencia a mai napig töretlen. Az Európai Unió által megfelelő időben megkezdett jogalkotási folyamat pedig ezen adaptabilitást kiegészítve azt eredményezte, hogy jelenleg a technológiai fejlődéssel szinte egyező tempóban képes haladni a közösségi szabályozás kialakítása. Ennek köszönhetően pedig a tagállami jogalkotóknak is elegendő idő áll majd rendelkezésére a nemzeti szabályok megalkotására és az Unió aktusok átültetésére.

A jövőben a mesterséges intelligencia egyre gyorsuló ütemű fejlődéséből kifolyólag azonban minden bizonnyal szükség lehet majd a kérdéskört szabályozó, jelenleg hatályos instrumentumok felülvizsgálatára, valamint új jogszabályok megalkotására is a platformjog, az MI és az ennek alapján működő robotok tárgykörében. Kijelenthető azonban, hogy a szabályrendszer már jelenlegi állapotában is készen állhat az AI által napjainkban jelentett kihívások sikeres leküzdésére.

IV. Forrásjegyzék

Felhasznált irodalom:

BARTL Bálint: A hibás termékekért való felelősség új irányai. *Fontes Iuris*, 2023, 9.2-4.: 24-31.

BENACCHIO, Giannantonio: Az Európai Közösség Magánjoga, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

DIMATTEO, Larry A. - CANNARSA, Michel – PONCIBÓ, Cristina (eds.) (2020): *The Cambridge Handbook of Smart Contracts – Blockchain Technology and Digital Platforms*. Cambridge University Press, Cambridge.

FAZEKAS Judit: *Fogyasztóvédelmi jog 2.0*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022.

FAZEKAS Judit In: ERDŐS, Csaba, et al. (szerk.): *Gubernatio, Constitutio, Communitas. Ünnepi írások a 65 éves Stumpf István tiszteletére*. Századvég Kiadó, Budapest, 2022.

FAZEKAS Judit – MENYHÁRT Ádám – KÓHÍDI Ákos: *Kötelmi jog. Általános rész*. Gondolat Kiadó, Budapest 2018.

FERENCZ Jácint (2020): Blockchain-rendszerű megoldások a munkaviszonyokban, In: *Erdélyi Jogélet*. DOI: 10.47745/ERJOG.2020.04.02.

FÉZER Tamás (szerk.): *A kártérítési jog magyarázata*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2010.

FRANK Máté: A digitális szolgáltatásokkal okozott károk és személyiségsérelmek felelősségi szabályai. In: KOLTAY András - SZIKORA Tamás – LAPSÁNSZKY András: *A vadnyugat vége? tanulmányok az Európai Unió Platformszabályozásáról*, ORAC Kiadó Kft. Budapest, 2024, 47-58.

FRANK Máté: A vélelmezett termékhiba, avagy az európai termékfelelősségi reform új irányai. In: KESERŐ Barna Arnold – SZOBOSZLAI-KISS, Katalin (szerk.): *Salus Vocalis Ünnepi Tanulmányok Fazekas Judit Tiszteletére*. UNIVERSITAS-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2023.

FRASER, Henry – BELLO Y VILLARINO, José-Miguel Acceptable Risks in Europe's Proposed AI Act: Reasonableness and Other Principles for Deciding How Much Risk Management Is Enough. *European Journal of Risk Regulation*. 2024;15(2):431-446, Elérhető: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/acceptable-risks-in-europes-proposed-ai-act-reasonableness-and-other-principles-for-deciding-how-much-risk-management-is-enough/97720BC04BF5F43721392FC23BFF4B2E> (Letöltés dátuma: 2024.10.22.)

FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog*, HVG-ORAC, Budapest, 2015.

GARCÍA-PEÑALVO, Francisco José – VÁZQUEZ-INGELMO, Andrea (2023) What Do We Mean by GenAI? A Systematic Mapping of The Evolution, Trends, and Techniques Involved in Generative AI, *International Journal of Interactive Multimedia and Artificial Intelligence* 7-16.

GELLÉN Klára: A DSA fogyasztókat érintő egyes rendelkezései a fogyasztói bizalom és az átláthatóság erősítése érdekében. In KOLTAY, András - SZIKORA, Tamás – LAPSÁNSZKY, András: A vadnyugat vége? tanulmányok az Európai Unió Platformszabályozásáról, ORAC Kiadó Kft. Budapest, 2024, 108-132.

GLAVANITS Judit – KIRÁLY Péter Bálint (2018): A blockchain-technológia alkalmazásának jogi előkérdései: a fogalmi keretek pontosításának szükségessége, In: *Jog–Állam–Politika*. 2018/3. sz.

JACQUEMIN, Zoé: Product Liability Directive: Disclosure of Evidence, the Burden of Proof and Presumptions, In: *Journal of European Tort Law*, Vol. 15, No. 2, 2024, 126-139. o.

JOBBÁGYI Gábor FAZEKAS Judit: Kötelmi jog. Szent István Társulat, Budapest, 2007.

LÁBADY Tamás: A deliktuális felelősség fontosabb változásai az új Ptk.-ban. 69.4 2014.

LENKOVICS Barnabás: Magyar polgári jog – Dologi jog, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2014.

MAKA, Zsófia: A versenyjog és a tech-óriások küzdelme a digitális platformgazdaságban – A digitális piacokról szóló rendelettervezet (DMA) törekvései és fejleményei in *Fontes Iuris* 2022/1 38-47.

MARTON Géza: A polgári jogi felelősség, Triorg, Budapest, 1993.

MARTON Géza: Kártérítési kötelek jogellenes magatartásból, In: SZLADITS, Károly: Magyar Magánjog IV. kötet, Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941.

MENYHÁRD Attila: Kártérítés, prevenció és jogalap nélküli gazdagodás, In: CSEHI Zoltán – KOLTAY András – LANDI Balázs – POGÁCSÁS Anett (szerk.): (L)ex Cathedra et Praxis, Ünnepi Kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából, Pázmány Press, Budapest, 2014.

NÓTÁRI Tamás; FAZEKAS, Judit. A magánjog fejlődése és kodifikálása Magyarországon. 2014.

PETRIK Ferenc: A személyiség jogi védelme. A sajtó helyreigazítás. HVG-ORAC, Budapest, 2001.

PUSZTAHELYI Réka: A veszélyes üzemi felelősség tényállása a mesterséges intelligencia fejlődésének tükrében. Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában, 2020, 61-74.

ROPOLYI László: Digitális identitás – e-személyiség. In DARÓCZI, Enikő – LACZKÓ, Sándor: Lábjegyzetek Platónhoz 18. Az identitás. Státus, Szeged, 2020, 245-295.

RYAN, Mark: The future of transportation: ethical, legal, social and economic impacts of self-driving vehicles in the year 2025. Science and engineering ethics 26.3 (2020): 1185-1208.

S. GOLD, Andrew– GORDON, Robert W. (edt.): The American Law Institute, 2023, Oxford University Press, New York.

SCHUETT, Jonas: Risk Management in the Artificial Intelligence Act. European Journal of Risk Regulation, 2024. 15. lapszám, 367-385. Elérhető: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/risk-management-in-the-artificial-intelligence-act/2E4D5707E65EFB3251A76E288BA74068> (Letöltés dátuma: 2024.10.22.)

STEFÁN Ibolya: A mesterségesintelligencia-rendszerek felelősségi kérdései az uniós dokumentumok és a magyar szabályozás tükrében. Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica. 40, 2., 2022.

STEFÁN Ibolya: A mesterséges intelligencia fogalmának polgári jogi értelmezése. Pro Futuro 10/1., 28–41.

SURÁNYI Miklós: A termékfelelősség alapjai és kockázatai, Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft., 1994.

SZALAI Ákos: Prevenció és reparáció a kártérítési jogban-a kártérítési jog és alternatívái a két cél szolgálatában. Állam-és Jogtudomány 55.3 (2014): 36-59.

ZÓDI Zsolt: A common law információs válsága és forradalma a 19. század Angliájában és Amerikájában, In: Aetas 27. évf. 2012. 4. szám, 188-196. o.

ZÓDI Zsolt: Az európai platformszabályozás jellegzetességei. Platformjog és felhasználóvédelem. In Medias Res 2022/1. 66-82.

ZÓDI Zsolt: Platformok, robotok és a jog. Gondolat Kiadó, Budapest, 2018.

Jogszabályok:

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

A Tanács 85/374/EGK Irányelve.

Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2022/1925 Rendelete.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 Rendelete.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 Rendelete.

Európai Unió dokumentumok:

Európai Bizottság: SWD (2018) 157 final.

Európai Bizottság: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a hibás termékekért való felelősségről. COM(2022) 495 final 2022/0302(COD). Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0495> (Letöltés dátuma: 2024.10.09.)

Európai Bizottság: Adapting Civil Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence Factual summary report on public consultation https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12979-Civil-liability-adapting-liability-rules-to-the-digital-age-and-artificial-intelligence/public-consultation_hu (Letöltés dátuma: 2024.09.16.)

Európai Bizottság: The Digital Services Act, Elérhető: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en (Letöltés dátuma: 2024.09.13.)

Europe fit for the Digital Age: Commission proposes new rules and actions for excellence and trust in Artificial Intelligence elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1682 (Letöltés dátuma: 2024.10.19.)

European Parliamentary Research Service: EPRS.PE 615.635.

European Parliamentary Research Service: EPRS.PE 739.342.

Internetes források:

BECK, Benjamin - WORM, Ulrich: EU Digital Services Act's Effects on Algorithmic Transparency and Accountability, 2023, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b9d6250f-7200-45e7-af96-0e8d4298b501> (Letöltés dátuma: 2024.03.01.)

European Parliament formally adopts Product Liability Directive, elérhető: <https://www.osborneclarke.com/insights/european-parliament-formally-adopts-product-liability-directive>, (Letöltés dátuma: 2024.05.02.)

GERADIN, Damien: What is a digital gatekeeper? Which platforms should be captured by the EC proposal for a Digital Market Act? (2021) <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3788152> (Letöltés dátuma: 2024.03.05.)

GridOS <https://www.ge.com/digital/applications/grid-orchestration-software/> (Letöltés dátuma: 2024.09.25.)

IBM Maximo <https://www.ibm.com/products/maximo> (Letöltés dátuma: 2024.09.25.)

LAUNDERS, Julia (2024) Beyond the AI Act: The AI Liability Directive & the Product Liability Directive <https://www.techlaw.ie/2024/03/articles/artificial-intelligence/beyond-the-ai-act-how-the-ai-liability-directive-and-the-product-liability-directive-will-also-shape-the-regulation-of-ai-in-the-eu/> (Letöltés dátuma: 2024.03.13.)

MacPherson vs Buick Motor Co. 217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916). https://www.nycourts.gov/reporter/archives/macpherson_buick.htm (Letöltés dátuma: 2024.10.07.)

MALLIARAKI, Eirini: AI and climate change: The promise, the perils and pillars for action, Climate-KIC 2020. Elérhető: <https://www.climate-kic.org/opinion/ai-and-climate-change-the-promise-the-perils-and-pillars-for-action/> (Letöltés dátuma: 2024.03.07.)

The American Law Institute, elérhető: <https://www.ali.org/about-ali/> (Letöltés dátuma: 2024.10.07.)

TOBIN, Oisín – NOLAN, Philip: Data Protection in Developments: DMA, DSA, and the AI Act, 2023, <https://www.mhc.ie/latest/insights/data-protection-developments-dma-dsa-and-the-ai-act> (Letöltés dátuma: 2024.03.03.)

ROSS, Philip – MAYNARD, Kasia: Towards a 4th industrial revolution, Intelligent Buildings International, 2021. Elérhető: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17508975.2021.1873625> (Letöltés dátuma: 2024.03.03.)

VAN LEEUWEN, Barend – VERBRUGGEN, Paul: Resuscitating EU Product Liability Law? Contemplating the Effects of Boston Scientific Medizintechnik GmbH v AOK SachsenAnhalt and Betriebskrankenkasse RWE (Joined Cases C-503/13 and C-504/13) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2639582 (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

Winterbottom v Wright (1842) 10 M&W 109 <https://opencasebook.org/casebooks/9130-torts/resources/3.1.1-winterbottom-v-wright/> (Letöltés dátuma: 2024.10.12.)

The AI Liability Directive: The Next Sprint to Uphold Human Rights in AI in the EU elérhető:
<https://cdt.org/insights/the-ai-liability-directive-the-next-sprint-to-uphold-human-rights-in-ai-in-the-eu/> (Letöltés dátuma: 2024.10.19.)

Bíróági és hatósági döntések:

BGH VII ZR 295/05.

BH 1986.12.501.

BH 1986.12.512.

BH 2002.8.306.

NAIH-85-3/2022.

V. Ábrajegyzék

1. ábra: A DSA felelősségi rendszere.
2. ábra: Az AIA felelősségi rendszere.
3. ábra: A termékhiba fogalma a BEUC szerint.